Nr 4. Årg. 18. 1960.

GUSTAVSBERGAREN

UTGIVEN AV
DISKUSSIONSCIRKELN
FORUM
I GUSTAVSBERG

GUSTAVSBERGAREN
Utgivningsort och adr.: Gustavsberg
Postgiro 27 51 73
ÅRG. 18 SEPTEMBER 1960 Nr 4

Redaktör och ansv. utgivare: Gösta Dahlberg, Gamla vägen 6, Gustavsberg, bost.tel. 303 59

Kassa o. Exp.: Harald Lindholm, Lugnet, Gustavsberg, bost.tel. 300 80

Övr. red.-medl.: Fritz Berg, Yngve Nyström, Sven Wahrenberg

Prenumerationspris:
Helår 5: —. Utlandet 6: —

E. Olofssons Boktryckeri AB Stockholm 1960

INNEHÅLL:

	Sid.
Bryt isoleringen!	2
Forum: En stor social fråga	3
Gustavsberg på 1600-talet	4
Porslinsfabrikens grundare	5
Kulturminnesvård i industrisamhället	8
Museum och utställning — ett projekt	9
Strålteknik i framtidens produktion	10
Gustavsberg Baptistförsamling 100 år	13
Saltstänk från Farstaviken	14
Intervju med veteran	15
I Förbifarten	16
Fanfartrumpeten	18
Som sagt var	19
Från mitt köksfönster	20
Ungdomens sida	22
På väg från jobbet	23
På Drejskivan	24
Fritt Forum	25
Soliga spalten	25
Företagsnämnden	26
Kommunalt	27
Skolnytt	27
Konsumspalten	28
Från Pastorsämbetet	30
Utflykt från vardagen	30

Omslagsbild: *Nya egna hem i Lugnet.*

Fotos, där ej annat angives: H. Ohlson

Bryt isoleringen!

Ensamhet och isolering är en inte ovanlig situation. Vi möter en mängd vittnesbörd därom i det dagliga umgänget, i litteraturen och i tidningarnas insändarspalter. I våra tidningar — och då särskilt i veckopressen — finner vi ofta ensamma medmänniskors klagomål över sin trista belägenhet. Just nu läser jag ett liknande inlägg i en religiös tidning. Det är en kvinnlig medlem som klagar över att hon känner sig ensam och övergiven även under samvaron med föreningskamraterna. Det blir ingen varm och förtrolig kontakt.

Så kan det vara. Ensamhet kan vi känna i en kamratkrets, likaväl som i städernas myrstackar. Det skulle föra för långt att närmare söka analysera och diskutera orsakerna till denna trista belägenhet. Vi måste räkna med att känslan av rotlöshet, främlingskap och ensamhet är mycket allmän, även om den framträder med skiftande styrka. Diktare och tänkare från olika tider har haft mycket att säga om "själens obotliga ensamhet". Vi har anledning att ta oss en allvarlig funderare över vissa allmänmänskliga företeelser, såsom den tyvärr vanliga oföretagsamheten och den beklagliga "sig själv nog"-andan, som lägger hinder i vägen för spontan samhörighet och varm gemenskap.

Det får här räcka med dessa korta antydningar i ett nästan outtömligt ämne. En annan fråga anmäler sig:

Hur bryta isoleringen och skapa en rikare mänsklig gemenskap?

Vi måste mobilisera en smula energi, tilltagsenhet och god vilja. Detta är första villkoret för intresseanknytning, kontakter och vänliga relationer.

Vi hör ofta föreningslivet rekommenderas som ett medel mot ensamhetskänslan, och visst betyder det mycket i detta avseende. Men även här måste vi utveckla dristighet och ta initiativ för att vinna kontakt och känna trivsel. Vårt eget personliga gry har alltid oerhört mycket att betyda.

Möjligheterna till kamratskap och goda förbindelser är störst i små, samstämda och förtroliga arbetsgrupper. Här kan olika arbetsformer vara oss till hjälp. Studiecirkeln är sålunda ett mycket bra instrument för samarbete och samhörighet. Det blir ofta en stark vikänsla i kamratkretsen kring studiebordet.

Inom en studieorganisation har något tusental cirkeldeltagare fått några frågor att besvara. En fråga gällde, varför vederbörande gått med i studiegruppen. Motiven var skiftande men främst kom behovet av personliga kontakter, kamratskap och gemenskap. Behovet av kunskaper och lusten att hävda sig kom i andra hand.

Kanske kan detta ha något att säga oss, lite var. Vi längtar till trivsam samvaro och vill få utrymme för vår egen lilla personlighet. Hör vi till den mera tilltagsna och verksamma sorten, bör vi på allt sätt uppmuntra och stimulera dem, som behöver hjälpas fram. Vi bör se till att verksamheten i föreningar, studiecirklar o. a. kamratkretsar lägges så att även de mera blyga och passiva dras med.

Mången kan liksom skrivaren intyga att föreningsarbetet och studieverksamheten betytt mycket. Vi har fått utrymme för vår verksamhetslust och kommit in i ett fostrande kamratskap. Här har vi fortfarande ett bra medel mot ensamhet och isolering och en väg till givande och fruktbärande samverkan. Antingen vi själva behöver mera av meningsfull samvaro eller vill hjälpa andra att nå sådan, bör vi beakta och utnyttja de rika möjligheterna.

Det finns självfallet även andra kontaktmöjligheter och gemenskapsformer. Kan vi bara glömma oss själva en smula och intressera oss för andra, kommer de goda förbindelserna av sig själv. Men det må i detta sammanhang vara tillåtet att särskilt anbefalla föreningslivet och studieverksamheten. Här har vi goda vägar till den gemenskap, som vi alla så väl behöver.

V. J.

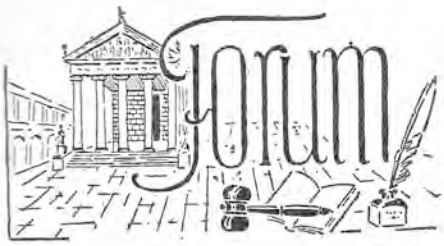

En stor social fråga

Vårt svenska samhälle har uppnått en mycket hög social och kulturell standard. I ländernas krets räknas Sverige till ett av de högst utvecklade. Forna tiders massfattigdom och sociala nöd har övervunnits på ett sätt som, om man anlägger historiska perspektiv, kan sägas vara revolutionerande.

I arbetet på att förbättra levnadsvillkoren har alla svenska medborgare mötts i en gemensam och oavlåtlig strävan. Om vägar och metoder har skilda samhällsgrupper och olika politiska grupperingar olika meningar — men om sina strävans mål är man relativt överens. Målet är alltjämt, att skapa betryggande skydd vid alla de tillfällen då en medborgare icke längre kan vinna sin utkomst genom eget arbete. Skyddet mot fattigdomsorsakerna — som vi alla känner i form av arbetslöshet, sjukdom och ålderdom — skall göras allt bättre. Social nöd och fruktan för nöd skall bekämpas genom trygghetsskapande åtgärder.

Många sociala reformer har genomförts, men alltjämt är det många sociala frågor som väntar på sin lösning. För var och en som då vill vara realistisk måste det stå klart, att alkoholfrågan är en av de största ännu olösta sociala och ekonomiska frågorna. Många vill kanske se alkoholfrågan som ett moraliskt problem. En del är självtillräckliga och hänvisande till sin egen absolutism anser de att då kan andra också vara absolutister. Ingen vill väl förneka att problemet k a n ses från den utgångspunkten — men det är en onyanserad ståndpunkt. Vi kommer från skilda miljöer som i verkligheten betingar vår inställning. Men nykterhetsfrågan är främst ett socialt, politiskt och ekonomiskt problem. Missbruket av alkohol har förhindrat en radikal sanering av samhället. Spritmissbruket har satt käppar i utvecklingens hjul och detta på ett sätt, som borde stämma till eftertanke och självkritik.

Statsminister Tage Erlander påtalade en gång att alkoholismen numera kan jämföras med tuberkolosen som folksjukdom. Man beräknar som bekant att omkring 50.000 personer är kända av myndigheterna som grova alkoholmissbrukare — en siffra, som säkerligen representerar ett minimital — och att ytterligare omkring 150.000 personer umgåtts med alkoholen på ett sätt, att de en eller flera gånger kommit i kontakt eller konflikt med myndigheterna.

De som tror att spritvanorna är vars och ens privatsak, som icke angår samhället — d.v.s. de övriga medborgarna — bör fundera över, hur de skall kunna förena en sådan uppfattning med det faktum, att dessa nu nämnda 200.000 personerna begått något mer än hälften av alla brott i landet och att tre fjärdedelar av alla våldsbrott i Sverige belastar dessa personers skuldkonto. De flesta brott sker som bekant under spritpåverkan.

Av den stora utredningen, som för några år sedan kartlade alkoholvanornas inverkan på de sociala förhållandena — och som väckte en så väldig uppmärksamhet, att man nära nog kan tala om chockverkan — framgick sådana saker, som att barnavårdsnämnderna fått göra ingripanden beträffande missbrukarnas familjer 10 gånger så ofta som mot genomsnittet och 100 gånger så ofta som mot absolutistfamiljerna.

Liknande proportioner fick man fram även i andra sociala sammanhang. Dessa utredningar bekräftade det mesta av det som alla socialt verksamma haft på känn! Det verkligt betydelsefulla i utredningens resultat var dock, att alkoholvanornas samband med de sociala och ekonomiska förhållandena klart, otvetydigt och oomtvistligt framlades. Bakom siffror och statistik av detta slag uppenbarar sig trista samhällsförhållanden, personliga tragedier; upprörande, beklämmande och nedstämmande fakta om enskilda människoöden.

Naturligtvis får man icke glömma att också efterforska spritmissbrukets o r s a k e r men att därför bortse från värdet av upplysning kring spritmissbrukets f ö l j d e r vore kortsynt.

För de framstegsvänliga folkrörelserna — dessa som givit den svenska demokratin dess innehåll och som alltjämt bär upp många samhälleliga funktioner och som fostrar sina medlemmar för att tjäna samhället — har det varit uppenbart att spritmissbruket hindrar utvecklingen av dessa rörelsers egna strävanden.

Insikten om detta är icke ny. Redan från sin begynnelse försökte t. ex. fackföreningsrörelsen fostra och skola sina medlemmar. I denna verksamhet ingick fostran till större nykterhet. I tal och skrift uppmanades de organiserade arbetarna att uppträda nyktert på arbetsplatserna och fackföreningsmötena. Särskilt under konflikterna inskärpte man allmänt betydelsen av att medlemmarna uppträdde nyktert. Den som var berusad vid sådan tillfällen skadade saken. Deras handlingssätt stämplades som osolidariskt. Vissa fackförbund försökte förebygga att berusade medlemmar skadade deras strävanden under konflikter genom särskilda stadgebestämmelser. Transportarbetareförbundet antog år 1898 en bestämmelse som löd:

"Medlem som under pågående strejk eller lockout uppträder berusad och därmed bevisligen skadar rörelsen, förlorar sin rätt till understöd under en veckas tid, då avdelningen det med enkel majoritet beslutat."

Detta har varit en utgångspunkt i all agitation inom arbetarrörelsen: man får icke skada den sak man företräder. De som skulle representera sina arbetskamrater fick inte skämma ut sig. Man krävde ordning och reda av den som fick förtroendet att föra sina kamraters talan.

Det är mycket som medverkat till att arbetarrörelsen, kooperationen och nykterhetsrörelsen samverkat. En näraliggande anledning är ju att massor av arbetare har varit aktiva i alla dessa rörelser. Hur många det är kan man inte fastställa. Vi kan nöja oss med att utifrån våra egna erfarenheter konstatera, att de varit många och att dessa medlemmar har blivit kontaktmän mellan rörelserna.

Hos många medborgare har funnits föreställningen och förhoppningen om att en högre levnadsstandard för medborgarna skulle innebära spritmissbrukets avskaffande. Många har trott att ett nyktert folk skulle bli en nära nog automatisk följd av ett förbättrat soci-

Industriläkaren säger:

Det personliga ingripandet av en kamrat har för en alkoholiserad ofta större betydelse än hjälp från socialman, läkare eller sjuksköterska. För ett företag är det därför utomordentligt värdefullt med en liten grupp personer intresserade av alkoholfrågans mänskliga aspekter och vars medlemmar dels kan gripa in till kamraters stöd och hjälp, dels kan vara kontaktorgan mellan industriläkaren och alkoholmissbrukarna.

Dr Adolf Scherman.

alt läge för de bredare folklagren. Detta är en illusion! För många är det kanske bittert att konstatera detta — men det är nödvändigt. Mer och mer vinner i stället den uppfattningen anklang, som betraktar frågan om folknykterhet som en upplysnings- och uppfostringsfråga. I detta upplysnings- och uppfostringsarbete ingår då som en viktig del att belysa spritmissbrukets följdverkningar för den enskilde och samhället. I LO:s nykterhetsappell framhålles denna synpunkt på följande sätt:

"Samhällsutvecklingen ställer allt större fordringar på individens effektivitet, ansvar och förmåga att inordna sig i mera komplicerade livsformer. Motorismen kräver klar hjärna och vaket omdöme av både motorförare och fotgängare. Arbetslivet reser stigande anspråk på effektivitet och anpassning. Arbetarnas ökade inflytande på samhällets utgestaltning stiger och kräver ökade intellektuella prestationer. Organisationsarbetet spelar en ständigt växande roll för individens vardagsliv och ställer allt större krav på medlemmarnas insikter, klarsynthet och duglighet. Både sociala, personliga och organisationsmässiga skäl talar sålunda starkt för att fackföreningsfolket tillägnar sig en modern och framsynt inställning till alkoholproblemet." Vi kan alla skriva under på den appellen. Den gäller oss alla!

G. D-r.

Gustavsbergs kommunvapen

visar vi här på begäran. Tyvärr kan vi inte återge det i färg, men Sven Jonson har ritat en kopia och talar om att fältet under de två ugnarna i silver har röd färg, symboliserande elden. Bakgrundsfältet är azurblått. Vapnet har utformats i samarbete mellan Riksheraldikern, dr Hald och Sven Jonson.

Gustavsberg på 1600-talet

Efter en reproduktion av en Värmdökarta från 1640-talet, har vi tagit ut trakten kring Farsta säteri, som huvudgården hette vid denna tid. Ladugården måtte ha varit betydande, eftersom den finns med på kartan. Tegelbruket var ett av de största och äldsta på Värmdölandet. En uppgift i Quists Värmdöbok säger att man år 1649 levererade 65.500 bränt och obränt tegel. Den tillverkningen fortgick genom seklen, ja så sent som på 1940-talet slogs tegel på samma plats. — Närmaste granngård var Gottholma, ett skattehemman, som så småningom liksom alla andra gårdar införlivades med Farsta. Det blev 1719 nedbränt av ryssarna. Samma öde drabbade Lilla och Stora Kårnäs, som dock återuppfördes i nytt skick efter 1720 och blev det anrika Beatelund. Inloppet till Kolström kallades Brunnsnäsviken, efter ännu en nerbränd gård, Brunnsnäs. Namnet finns kvar än i dag på en liten vacker gård i trakten — förresten en av de få inom kommunen som har kreatur. Embarboda på kartan är nuvarande Anneberg. Mitt vid norra delen av kartan låg Mörby gård, där man på vägen mellan Nils torp och Velamsund än idag kan se rester av gammal bebyggelse. — Omkring 1650 började Gustaf Gabriel Oxenstierna bygga om sitt Farsta i sten och vid den tiden lades alla kringliggande gårdar under huvudgården. Då började man också kalla området kring Farstaviken Gustafsberg. — Landkonturerna på kartan kan berätta en del intressanta detaljer. Viken sträckte sig förbi Ösby. Vattnet var säkerligen strömt, men gamla gustavsbergare kan berätta att de varit med om att ro från Farstaviken till Rutens träsk. — En granskning av kartan kan säkert ge upphov till ytterligare funderingar och slutsatser. Våra läsare är välkomna med dem.

Prenumerera på Gustavsbergaren!

Den har sina sidor

Porslinsfabrikens grundare

Herman Öhman - Pionjär 1823 - Avpolletterad 1828 Glömd och utfattig 1845

I Julnumret 1948 berättade framlidna författaren Carin Lindskog-Nordström om hur tegelbruket i Gustavsberg blev porslinsfabrik. Skildringen innehåller så många intressanta detaljer, att vi på nytt återger vad som tilldrog sig vid starten för 135 år sedan. Det framgår därav att fabriken faktiskt började byggas upp mellan 1824—25. Kvarnhjulets föregångare fanns redan 1827, och den gamla pampiga kontorsbyggnaden daterar sig från 1826. Vid den tiden anmäldes också att porslins- och vaxljusfabriken i Gustavsberg behövde 200 arbetare, vilket gav kommunen en hel del huvudbry.

När man frågar gamla gustavsbergare vad de hört om fabrikens upphovsman grosshandlaren Herman Öhman, serveras ofelbart en och samma historia, som visserligen är högst romantisk men knappast stämmer med verkligheten. Det berättas att Öhman hade fått korgen av en dotter till justitierådet Stråle på Rörstrand, och att han med föresats att skaffa Rörstrand en farlig konkurrent anlade Gustavsberg. En avvisad friare blir ju gärna offer för underliga infall, men det kan lätt konstateras att Öhman ej av nämnda skäl gav sig porslinsindustrin i våld. Hans uppgivna förälskelse i en av flickorna Stråle faller nämligen på sin egen orimlighet, då den äldsta av dem endast var sju år när fabriken anlades. Därtill kommer att justitierådet Stråle först mycket senare blev chef för Rörstrand. Lika litet vederhäftig är den gängse uppgiften att Öhman dog i kolera 1834 och då begravdes på Gustavsbergs kyrkogård. Veterligen var hans liv aldrig hotat av kolera, och som han avled långt efter det han avlägsnats från Gustavsberg, ligger han inte heller begraven där.

Traditionen är alltså vilseledande i fråga om minnet av den man utan vilkens djärva initiativ porslinsfabriken förmodligen aldrig kommit till. Lyckligtvis finns dock pålitliga upplysningar om honom i bruksarkivets olika handlingar. Där blir man också övertygad om, att det inte behövdes någon inblandning av guden Amor för att Herman Öhman skulle ge sig in på industriell företagsamhet: intresset för sådan låg honom i blodet. Hans släkt hade i flera generationer ägnat sig åt gruv- och järnhantering i Dalarna, och då han 1780 föddes på bruksherrgården i Grangärde kyrkoby ägde och bröt hans far, brukspatron Nils Alexandersson Öhman, stora malmfyndigheter i trakten. Brukspatronen köpte sedan Prästhyttans manufakturverk vid Hedemora, där den unge Herman gjorde sina första lärospån i industriell och kommersiell verksamhet.

Vid faderns död 1805 flyttade han med sin mor, patronessan Ulla Nyberg, till Stockholm och öppnade där grosshandel i bergslagsprodukter. Om denna rörelse är ingenting säkert känt, men troligen var den lönande. I varje fall sålde Öhman 1821 sitt hus i Stockholm och köpte Farsta säteri på Värmdön, vars gamla tegelbruk han sedan ett par år arrenderat. Samtidigt nedlade han grosshandeln och flyttade till egendomen för att driva tegeltillverkning i stor skala. Det dröjde likväl inte länge förrän han lade om sina planer. Inspirerande härtill var gårdens gynnsamma topografiska förhållanden. Innan detta berörs bör dock en upplysning inskjutas. Vi ett enskifte 1815 styckades Farsta egendom kameralt i två delar, varvid den östra kring tegelbruket fick beteckningen Gustavsberg, medan området på västra sidan med herrgården behöll det gamla namnet. Genom Gustavsbergs ägor flöt vidare en vattenfåra som bildade utfall för det högre belägna Kvarnträsket och kallades Kvarnströmmen. Vattenkraften som där kunde utvinnas lockade nu Öhman att ge tegelslageriet på båten och starta en tillverkning av ädlare och mera intressant slag. Efterfrågan på porslin visade vid denna tid tydliga tendenser att öka, och då Rörstrand var ensamt om fabrikationen ansåg Öhman att en ny porslinsfabrik borde ha framtiden för sig. Han beslöt därför anlägga en sådan på det gamla tegelbrukets tomt.

För att verkställa planen vidtog han 1824 en del förberedande åtgärder. En tysk porslinsfabrikör vid namn Fredrik Rodhe — förut verksam inom den keramiska industrin i Uppland — utsågs till den nya fabrikens verkmästare, och för den maskinella utrustningen anställdes herr Per Engman, en erkänt skicklig mekanikus. Samtidigt engagerades såväl svenska som utländska porslinsmakare. Öhman var otvivelaktigt en initiativrik man med goda idéer, men hans brist på ekonomiskt sinne var påfallande. Dessa anstalter träffades sålunda innan fabrikens finansiering ännu var säkerställd. Oaktat sitt lättsinne i detta avseende klarade han dock svårigheterna genom att intressera kommerserådet Johan Olof Wennberg för sin plan. Denne förmögne stockholmare inträdde nämligen i januari 1825 som Öhmans förlagsman och kompanjon. Som fortsättningen visar ångrade likväl Wennberg snart sitt tillmötesgående, då företagets ledare på grund av okunnighet om porslinsbranschen och av andra orsaker fördärvade den uppgjorda kalkylen.

Sedan kommerskollegium den 8 mars 1825 beviljat Öhmans ansökan att vid

Foto: G. Barlow

Gustavsberg få "inrätta och driva fabrik för allehanda Porcellainer", började grundläggningsarbetet. Brandförsäkringsbrevet 1827 upplyser om hur detta avancerade. Utom två verkstadshus, ett brännugnshus, ett slamhus, en kalcineringsugn och diverse ekonomibyggnader, upptar handlingen på det söder om Farstaviken intill Kvarnströmmen belägna fabriksområdet ett "kvarnverkshus", enligt beskrivningen försett med ett av oxar drivet maskineri för malning av porslinsmassa. När man erinrar sig att Öhman fick sitt uppslag till porslinsfabriken tack vare tillgången på vattenkraft, förvånar det att han inte genast begagnade denna i stället för att bereda råmaterialet på detta primitiva och tidsödande sätt. Tillfrågad om orsaken svarade han att anläggningen i strömmen uppskjutits i brist på pengar — ett skäl som likväl inte kunde godkännas då onödigt stora kostnader nedlagts på andra byggnader. Därmed åsyftades i första hand fabrikens 1826 uppförda corps de logi — nu Gamla kontorsbyggningen — där en stor sal och rum för tjänstemännen inretts till ett oskäligt högt pris. Den 1825 färdiga statbyggningen med 20 rum för arbetare hade likaledes blivit för dyr. Öhmans oförmåga att vara sparsam och handla planmässigt började med andra ord komma i dagen.

Kvarnhjulet, som står kvar som ett minnesmärke över svunnen tid, tillverkades på 90-talet under ledning av byggmästare Danielsson. Hjulets första föregångare fanns redan 1750 vid det stora tegelbruket, och det drevs med vatten från Kvarnströmmen. Då porslinsfabriken satte igång 1827 drogs det fram en underjordisk rörledning om 1500 alnars längd. Vattnet störtades ned på ett nytt kvarnhjul om 16 alnars diameter. Detta måste under årens gång ideligen repareras, tills Danielsson kom med sin järnkonstruktion med 10 meters diameter. Till det gamla kvarnhjulets historia hör att man, då vattnet sinade i Kvarnsjön, måste baxa upp en oxe i Kvarnhuset för att driva verket.

Brukets samtliga fastigheter brandförsäkrades 1827 för 39.060 riksdaler banco, men siffran låg i överkant då halvfärdiga hus upptagits till sitt fulla värde. Öhman var medveten om detta, men han ville ha höga värden för att kunna inteckna fabriken och få nytt rörelsekapital. Anläggningskostnaderna var nu uppe i 200.000 riksdaler banco, och sannolikt skulle summan överskridas åtskilligt innan det hela var färdigt. Wennberg började också bli otålig, och man kunde befara att han skulle ta sin hand från Gustavsberg. Ett utlovat manufakturlån på 20.000 riksdaler lät dessutom vänta på sig, och Öhmans såväl som hans mors förmögenhet var hårt anlitad. Under påverkan av det ekonomiska trycket beslöt Öhman och hans kompanjon att börja tillverkningen fastän anläggningen inte var färdig. De första på nyåret 1827 brända porslinsugnarna visade emellertid att fabrikationen ännu befann sig på experimentstadiet, och något porslin kunde följaktligen inte släppas ut i marknaden.

Ställningen blev ännu mera kritisk sedan Wennberg efter detta misslyckande drog sig ur spelet, och för att rädda sitt verk beslöt Öhman på nyåret 1828 sätta företaget på aktier. En inbjudan till aktieteckning hann likväl knappast utfärdas, förrän han tvingades avträda sitt bo till fordringsägarna. På deras tillskyndan genomfördes dock planen den 2 juni 1828, då *Gustavsbergs fabriksbolag* bildades med ett aktiekapital på 200.000 riksdaler banco, fördelade på 200 aktier. Öhman tycks emellertid inte på grund av fallissemanget ha förlorat intressenternas förtroende: fastän ställd under administration valdes han till fabrikens disponent och medlem av styrelsen. Dock undgick han inte kritik. I en till den konstituerande bolagsstämman inlämnad promemoria gjorde en kapten Danchell, tidigare anställd på Gustavsberg, skarpa angrepp på fabrikens skötsel. Då utvecklingen bekräftar att inlagans författare var en omdömesgill observatör har skrivelsen stort historiskt intresse, inte minst för att man där kommer Öhman närmare in på livet än i andra källor.

Enligt Danchells mening var fabriksanläggningen alltigenom "ett fuskverk som slukat pengar mycket utöver det var värt". Man säger, skriver han, att 200.000 riksdaler banco åtgått men vad har erhållits för denna summa?" Inga dyrbara maskiner eller kostbara appa-

rater och inga särdeles mur- och stenarbeten fästa här uppmärksamheten". Ugnarna var dessutom felkonstruerade, slamhuset för litet och bostäderna så dåliga och ohygieniska, att inga kvalificerade porslinsarbetare skulle kunna lockas till Gustavsberg. En nyanlagd vattenkvarn stod i brist på vatten, och oxkvarnen malde ej mera än vad som behövdes för dagen. Och det är ju så, tillägger Danchell, "att massa är för porslinsarbetaren detsamma som deg för bagaren, fattas tillgången stannar verket."

Bortsett härifrån lämnade fabrikens skötsel mycket att önska. Verkmästare Rodhe skadade företaget lika mycket "genom oskicklighet i sin métier som genom dåligt uppförande", men orsaken till allt misslyckande var i första hand ledarens inkompetens. "Utan att vilja det" ställde Öhman till trassel och oreda: så snart en idé uppstod i hans hjärna handlade han nämligen som om den redan var verkställd, vilket rubbade arbetsordningen och inverkade menligt på produktionsresultatet. Danchell ansåg ej heller att chefens febrila verksamhetslust var till gagn, "då den icke är grundad på kännedomen om saken han börjar och emedan han börjar för mycket på en gång, så att intet därav blir fullbordat".

Öhmans kalkyler var därtill bevisligen oriktiga. I sitt projekt till aktieteckningen hade han utlovat en årlig tillverkning av 200 glattgodsugnar till ett värde av 125.000 riksdaler banco, vilket Danchell ansåg vara "ett oförlåtligt charlataneri". Bedrägeriet var lätt att bevisa. "Uti 1 1/2 år har denna porslinsfabrik varit uti gång, varutav i 14 à 15 månader är arbetat med samma styrka folk som nu haves. Som resultat härav är i magasinet inkommet porslin av *sexton* glattgodsugnar, men då man icke får räkna noga med en ny fabrik, så vill jag i stället för 18 månader nedsätta tiden till 12 månader (ett år), som är använt på tillverkningen av 16 glattgodsugnar. Av detta porslin — eller fajans — är likväl icke mer än hälften att räkna som gott gods, 1/4 som vrakgods och resten — i det tillstånd det nu är — som kassabelt. För att följa Tit. Öhmans värdering à 625 riksdaler för en glattgodsugn, giver åtta sådana (nämligen gott gods) 5.000 riksdaler. Antagom andra hälften till värde av 2.500, summa 7.500 riksdaler banco. Hur detta resultat som är taget ur erfarenheten kan förlikas med herr Öhmans löften om tvåhundra glattgodsugnar till ett värde av 125.000 per anno lämnar jag", slutar Danchell, "mina herrar själva att pröva".

Att denna uppmaning klingade ohörd fick bolagsintressenterna skäl att ångra. Redan samma sommar — alltså 1828 — visar styrelseprotokollen att disponenten misskötte eller kanske snarare nonchalerade sina uppdrag. Rapporter och räkenskaper kom bland annat aldrig på bestämd tid och var uppställda "mer att förvilla än att upplysa". Ett för ordningen nödvändigt fabriksreglemente utfärdade Öhman först efter många påstötningar, och med bolagsberättelsen gick det på samma vis. Den av styrelsen beordrade dammbyggnaden i Kvarnströmmen ägnade han mindre intresse än utvidgningen av värdshuset, som han företog på eget bevåg. Av hänsyn till Öhmans ställning som företagets grundare och före detta ägare var styrelsen i början överseende, men då hans oförmåga att rationellt sköta disponentposten blev ännu påtagligare, avskedades han i december 1828 efter ett halft års tjänstgöring.

Efter detta tragiska slut på en verksamhet som han räknat med skulle räcka livet ut, förlorade Öhman konrollen över sina handlingar och försökte med lumpna åtgärder ta hämnd. För att nämna ett exempel började man på våren 1829 tala om att mordbrand anlagts i brännugnshuset och att arbetarna med flit nedsmälte porslin. Vid undersökning av saken erkände emellertid fabrikens murmästare att han på Öhmans uppmaning utsläppt det falska ryktet, och att han av samma anledning visat några bolagsherrar kasserat gods under föregivande att det var nedsmält porslin. Detta och Öhmans andra försök att skada fabriken har naturligtvis bidragit till det ensidigt kritiska eftermäle företagets handlingar består honom.

Här ovan syns statbyggningen, som låg intill nuvarande kyrkans plats. Förutom en mängd enkelrum fanns här en slöjdskola, där pojkarna fick lektioner i diverse nyttiga jobb för fabriken. Staketet omgav bostäderna för "fabrikanterna", dvs brännare, porslinsmakare och annat yrkesmedvetet folk, i Franska byggena, Blomkulan mm. Men det var under en senare blomstringstid i fabrikens historia. Över Klubbån ledde en smal spång och längre upp fanns Bagarstubron för den tyngre trafiken. Bilden, troligen tagen av mäster Barlow, är från 1890.

Man bör emellertid inte döma honom för hårt. Frånsett hans oförsvarliga tilltag efter avskedandet, begick han påtagligen misstag utan att vilja det, som Danchell sade. Till sin natur optimistisk underskattade han från början svårigheterna, och när sådana inställde sig saknade han förutsättningar att reda upp dem. Härtill bidrog hans bristande affärsbegåvning och obenägenhet att arbeta efter en uppgjord plan; nervöst impulsiv lät han i stället infallen råda över förnuftet. Mot dessa för en industriledare olyckliga egenskaper stod emellertid ett outtröttligt verksamhetsbegär och vilja att offra allt för det påbörjade verket. Öhman förlorade också hela sin förmögenhet på Gustavsberg, och när han vid 48 års ålder såg fabriken övergå i främmande händer, var han en ruinerad man. Hur hans liv i fortsättningen gestaltade sig är obekant, men sannolikt kom han aldrig mera på fötter. Vid mantalsskrivningen i Stockholm 1846 bodde han i ett fattigkvarter utåt Roslagstull, men därefter förlorar man honom ur sikte. Dödsåret kan därför inte uppges. Hans insats i det svenska porslinets historia är dock av så stor betydelse att hans namn med all rätt bör räddas från glömskan.

Kulturminnesvård i industrisamhället

Hembygdsvården i våra trakter har en ganska vilsen och osäker tillvaro. Intresset för forntidsminnen, historia och kulturlämningar finns, men svävar ofta i ett romantiskt skimmer kring gravplatser, kyrkliv och herrgårdar. Denna inventering är i och för sig värdefull och återspeglar mycket av gången tids liv och verksamhet.

Av kommunen tillsatt fornminnesvårdare och hembygdsvårdskommitté har uträttat en hel del gott arbete på området, många historiska data har letats fram ur gamla handlingar och en del material har tillvaratagits. Tidningen Gustavsbergaren har också genom åren bidragit med spridda krönikor och berättelser, som belyst gången tids livsvillkor. Intresset från samhällsmedborgare och föreningar tycks emellertid vara ljumt. Känslan av vördnad och aktsamhet för de kvarvarande tingen kunde vara starkare. Framåtsträvandet har i detta teknikens tidevarv dominerat så pass att man nu i grävskopan tycks se det förnämsta kulturredskapet. Man blev t. ex. inte ens besviken då stränderna till en trolsk skogstjärn belamrades med porslinskross, och nu accepterar man utan protest att samma idylliska skogsöga ska fyllas med stenkross för en tillfartsväg till en kommande autostrada. Vi kanske är så vanmäktiga, likgiltiga, ja, oromantiska inför planeringen av framtidens landskap, att vi riskerar att mista mycket av den naturens skönhet, som vi hittills ännu har kvar i våra marker kring Gustavsberg?

Telegrafhus, bensinstation, kiosker och konsumbutiker dominerar vår samhällsmitt — praktiska och moderna byggen, men nog bävar jag litet för att Bleket, Grindstugan, Ebbalund och andra byggnader, platser och natursmycken ska förlora sitt för människosinnet lugna och pittoreska ansikte. Kan man ställa en förhoppning på ännu en kommunal kommitté — kultur och skönhetsnämnden eller vad den nu ska heta? Och att den fattar sin uppgift litet vidare än att smycka Centrum och omnejd med konstverk.

Bort gå de gamla, som kunde berättat om gångna tider. Nog är det hög tid att band- och filmapparater fick snurra för att åt framtiden bärga skildringar från gången tid, om gustavsbergarens livsföring i arbete och på fritid — och att samla dem och återge dem för kommande generationer. Våra barn vet mycket mera om Hollywoods filmstjärnors egendomliga leverne än våra föregångares kamp för tillvaron i Gustavsberg. För en studiecirkel skulle uppgiften att rädda och bevara vara en trivsam, stimulerande och samhällsnyttig gärning.

Flera av våra föreningar, som har betytt mycket för gemenskapen, har nu 100 års verksamhet bakom sig. Där bör finnas ett rikt material av minnen, handlingar och protokoll att bearbeta, och vilka kunde ge en rikare bild av de små människornas livsbetingelser före och efter industrialismens och demokratins frammarsch.

Brukets historia och själva industriens arbetsliv borde inte glömmas eller separera från denna kulturminnesvård. Farsta slott, utgårdarna, flintugnar, arbetsredskap är kanske döda ting, men de har mycket att berätta och från dem gick starten. Det skulle vara frestande att göra en del kommentarer om dem. Men jag vill dra fram en annan bild och ett projekt som kunde vara ändamålsenligt! Det gamla kontoret, byggnaden från 1826, har ett särskilt kulturhistoriskt intresse i industrins och samhällets utveckling. Det var där det började, det var där bruksprästen kallade till gudstjänst, det var där som verksamheten planlades och leddes — och det är där vi har våra dyrbara minnesting från porslinsfabriken. En sådan byggnad borde helgas åt museum och få skydd för stilbrytande ombyggnad och värjas för risken av förvittring eller förintelse av eld. Den gamla gården kunde samtidigt få funktion att bevara och visa mycket annat av brukets historia, som nu ligger förborgat i skrift, räkenskaper och protokoll eller i industrins arkiv. Där kunde det gamla hantverkets metoder demonstreras genom forna redskap och hjälpmedel, i fotografier och andra bevarade uppgifter. Gerhard Säfström samlade fotos och namngav på sin tid Gamla arbetslag i fabriken, Knut Andersson har sin skuldbok från bolagsbon — se här några små exempel på ting som kanske kunde överlämnas åt Gamla Kontoret. Många äldre gustavsbergare skulle säkert för ett sådant ändamål skänka intressanta föremål. Industrins samlaruppgift borde starta där — och har också gjort det genom muséet. Succesivt kunde dess uppgift vidgas till en central för att mottaga, ordna och förmedla vidare övrigt som är värt att bevaras av brukets och samhällets kulturhistoria.

Gustavsbergs kommun har i sitt vapen valt de bägge flintugnarna som symbol. Omgivet av blått, vatten och himmel, skjuter de silverglänsande ugnarna upp från den röda elden. Blickarna kastas alltså, också av samhället, tillbaka mot ursprunget 1827.

Det är en plikt att väl förvalta talande minnen från en gången tid. Vi har syndat länge nog på nåden.

Gösta Dahlberg

Museum och utställning — ett djärvare projekt

En av de senaste decenniernas stora händelser inom Nordens museiliv är tillkomsten av det s.k. Louisianamuséet vid Strandvejen i Danmark. Då detta museum ur alla synpunkter, publikt — publicistiskt — ekonomiskt, blivit en jättesuccé, förefaller det naturligt att vi studerar detta museums förutsättningar och organisation.

Som bas för Louisianamuséet finns en äldre stenvilla, belägen vid sidan av Strandvejen mellan Köpenhamn och Helsingör (ca 3 mil från Köpenhamn). Denna väg tjänstgör numera inte som huvudled Helsingör—Köpenhamn utan trafikeras i huvudsak av villaägarna och de turister som avstår från den snabba huvudvägen för att i stället få njuta av Strandvejens skönhet. Mellan den äldre stenvillan och öresundsstranden ligger ett parkområde liknande det vid Strandvik. I detta med anslutning till huvudbyggnaden ligger sedan muséet som en lång gång, vilken vid några tillfällen vidgar sig till större salar för utställningar och vid längans slut till restaurant. En av de väsentligaste anledningarna till Louisianamuséets publika framgång är dess underbart vackra läge. Det är en grön, blomstrande oas, som lockar publiken att vandra och vila i trädgården som tjusar på ett sätt som de tröttsamma stads- och industrimuséerna aldrig kan göra. Som bas för muséets verksamhet finns en större samling modern konst. Verk ur denna omväxlar sedan med specialutställningar av inbjudna konstnärer och konsthantverkare.

Det är av absolut högsta vikt, om ett museum och en utställning skall byggas i Gustavsberg, att det skall *locka folk*. Det är, förefaller det mig, tveksamt huruvida ett museum med den av oss tidigare föreslagna lösningen — en historisk samling gustavsbergsporslin plus en modern utställning — i dag skulle förmå locka någon större publik, även om den kombineras med möjligheter till specialutställningar. Muséer och industriutställningar av denna typ finns numera på en rad platser i landet, en del även utrustade med arbetarkök från 1800-talet och festdukat bord från 90-talet, och alla lever, förefaller det mig, ett rätt stillsamt liv. Ett svenskt museum av Louisianatyp i en vacker park med en magnifik konstsamling som bas, med specialutställningar, där rena gustavsbergsutställningar omväxlar med sensationella visningar av annan typ, med en liten keramisk verkstad i arbete, med restaurant och kafé för besökarna och fabrikens kunder och gäster, med möjlighet för besökarna att få köpa vissa produkter (de unika; personalbutiken bör fungera som förut), med en swimming-pool och vintertid gärna en skridskobana vid stranden, med lekplatser för besökande barn, ett sådant aktivt museum beläget vid Strandvik, skulle, det är min övertygelse, locka en betalande publik av rätt avsevärda dimensioner. Sommartid passeras Gustavsberg dagligen av stora folkmassor, och vintertid är det vanligt att man bilar ut för att titta till sitt sommarställe, och dessa måste absolut välkomna ett utflyktsmål som detta. Jag tror också att om vi skall ha någon möjlighet att betala ett utställnings- och museiprojekt får vi lov att satsa på ett mer aktivt museum. Väsentligt synes mig också att vi för svenskt och gustavsbergskt kulturliv skulle kunna göra en insats, samtidigt som den direkt gagnar våra egna intressen. Jag tänker på den Ahrenbergska samlingen av modern konst, som här skulle få en fristad. Denna samling, som onekligen är en av de märkligaste i Europa, ligger nu lagrad i Ahrenbergs sportstuga på Ingarö, på vindar och i hans stockholmsbostad. Samlingen är så stor att den skulle kunna fylla hela Liljevalchs Konsthall. Vi skulle dock inte visa hela detta material samtidigt. Direktör Ahrenberg har lovat att ställa denna samling (Picasso, Matisse etc.) till vårt förfogande, om vi kan hålla magasin för samlingen och utställningshall för ett urval. Jag behöver väl knappast framhålla vilken sensation ett sådant erbjudande är.

För mig förefaller det vara av utomordentlig vikt att muséet och utställningen placeras på sådan plats att framtida omdisponeringar och utvidgningar inte kommer i konflikt med själva fabriken. Därför bör muséet och utställningen placeras fritt från fabriken.

Det är också betydelsefullt att muséet inte placeras i en eldfängd träbyggnad som för närvarande.

Ett arrangemang av här beskriven art skulle, det är min förhoppning, avlasta fabriken från en hel del besökande men samtidigt ge företaget en stor goodwill.

De olägenheter, som uppstår med att en del av försäljningsavdelningen måste förläggas till Strandviksmuséet, tycker jag absolut uppväges av den charmerande atmosfären och möjligheterna till trevligare representation o.d. Närheten av utställningen vid kollektionsmöten på Strandvik är ju självklart en fördel. Redan nu förekommer ju också en hel del vandringar mellan fabriken och Strandvik.

Vid planerandet av Gustavsbergs centrum bör hänsyn tagas till de tämligen stora parkeringsplatser, som kommer att behövas.

Stig Lindberg

Så här tänker sig Stig Lindberg utställningsområdet vid Strandvik.

Stråltekniк

i framtidens produktion

Ur EPA:s tidskrift Trade Union Information nr 26 återges här en artikel av dr Günter Friedrichs, innehållande högaktuella synpunkter på problem i samband med fredlig användning av atomenergi. I framtiden torde inte Gustavsbergs fabriker kunna undgå att utnyttja stråltekniken, varför vi återge uppsatsen, i hopp att den skall intressera många av våra läsare.

Den fredliga användningen av atomenergin är mångfaldig, men de mest betydelsefulla tillämpningsområdena är reaktortekniken och användningen av radioisotoper. Inom den förra är det fråga om att utnyttja den lösgjorda energin, när kärnklyvning äger rum, antingen för att omforma den till elektrisk energi eller för att direkt tillgodogöra sig den utlösta värmeenergin för uppvärmningsändamål eller drivkraft till fartyg, flygplan, lokomotiv eller raketer. Fastän världens alla industriländer gör jättelika ansträngningar för att utveckla kärnenergin, måste dock ett antal år förflyta innan den kan framställas till ett med de konventionella kraftkällorna konkurrenskraftigt pris. I senare fallet använder man sig av den ofta starkt genomträngande strålning som radioaktiva ämnen avger. Denna senare teknik har redan uppnått en viktig ställning. I själva verket finns det många tecken som tyder på att de resultat, som uppnåtts på detta område, i det långa loppet kommer att få en större betydelse än användningen av atomenergi för framställning av elektrisk kraft.

Radioisotoper

Radioaktiva isotoper eller radioisotoper, kortare uttryckt, kan i korthet beskrivas som atomer, som förändras till andra atomer genom att avge energi i form av strålning. Denna strålning kan vara av olika slag: alfa-, beta- el. gammastrålning. Sådana instabila eller radioaktiva isotoper finns för nästan alla grundämnen. Deras kemiska egenskaper är exakt desamma som för samma grundämnes stabila isotop, men de fysikaliska egenskaperna är annorlunda. Några radioisotoper har en halveringstid, som kan beräknas i bråkdelar av en sekund, medan andra fortsätter att avge strålning under miljontals år. Aktiviteten kan praktiskt mätas i den s. k. halveringstiden, varmed förstås den tid som åtgår för att aktiviteten skall nedgå med 50 procent. Halveringstiden för t. ex. kobolt-60 är 5 år, för cesium-137 33 år och för iridium-192 75 dagar.

Endast ett fåtal radioaktiva ämnen såsom t. ex. radium finns i naturen, och de flesta radioisotoperna måste därför framställas på artificiell väg. Det är möjligt att framställa omkring 900 olika isotoper totalt, men behoven är begränsade till cirka 130 av dessa. De framställes i en reaktor, i vilken lämpliga mängder av ett ämne bombarderas med neutroner tills nya radioaktiva atomer uppstår. En annan möjlig metod är frånskiljning av radioisotoper ur bränsleavfallet från reaktorer. Produktioner av isotoper i partikelacceleratorer är av begränsad kommersiell betydelse.

Den potentiella tillämpningen av stråltekniken täcker ett synnerligen vidsträckt område. Den sträcker sig från industrin genom forskningen och medicinen till jordbruket. Professor Libby, som tidigare varit medlem av Förenta Staternas atomenergikommission, konstaterade på den andra atomenergikonferensen, som hölls i Genève av FN, att ett nytt potentiellt bruk av stråltekniken upptäckes var femte minut. I den här artikeln kan dock endast några få typiska exempel upptagas till behandling.

Undersökning av metaller utan åverkan på materialet

Radioisotoper har en vidsträckt användning inom industrin. Det mest välkända exemplet är gammaradiografin eller undersökning av material utan åverkan på detta. När man lägger rörledningar är det nu en nästan universell praxis att undersöka svetsfogarna medelst radioisotoper. Detta tillgår så att man placerar en isotop, ofta kallad strålkällan, i rörets centrum, varefter man sveper fotografisk film runt svetsfogen. Sedan filmen utsatts för strålning och framkallats, framträder den allra minsta defekt i svetsningen på filmen. I Västtyskland använde man t. ex. denna metod för inspektion av alla svetsfogarna på en stor huvudledning för tillförsel av dricksvatten till flera miljoner människor, vilken dragits över ett avstånd av omkring 300 kilometer från Konstanzsjön till Stuttgart.

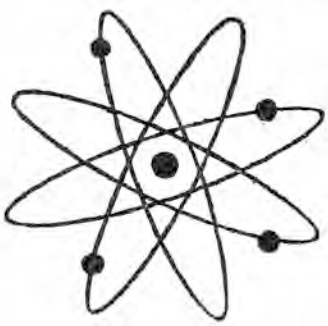

Atomkärnan med dess neutroner och protoner är källan till oanad energiutveckling.

Den röntgenutrustning, som tidigare användes för industriell radiografi, var mycket dyrare och underhållskostnaderna var högre. Inköpspriset för ett preparat iridium-192 med aktiviteten 10 curie, komplett med tillbehör, är cirka 600 dollar, medan en 250 kilowatts röntgenutrustning, som kräves för samma arbete, kostar omkring 13.000 dollar. Underhållskostnaderna för iridiumpreparatet belöper sig på ungefär 250 dollar per år mot ungefär 1.300 dollar för röntgenutrustningen. Vidare är röntgenutrustningen ganska skrymmande och kräver en strömkälla medan en isotop kan användas var som helst.

Nyssnämnda slag av radiografi är dock ingalunda begränsad till rörarbeten. Samma teknik tillämpas inom stålindustrin och byggnadsverksamheten, d. v. s. där metaller svetsas. Enär det är en snabb metod att upptäcka sprickor och svaga punkter i metall, använder man samma metod för att kontrollera gjutgods och smidesarbeten. Man har rapporterat, att i USA sparade mer än 550 firmor tillsammans omkring 65 miljoner dollar år 1957 genom att använda detta slag av undersökningsmetoder.

Spårmetoden inom oljeindustrin

Den mest varierande användningen av radioisotoper finner man för närvarande inom oljeindustrin. En av de där använda metoderna kallas *spårmetoden.* Vissa material "märkes" med radioaktivitet, och deras transportförlopp följs medelst geigermätare. Det är t. ex. vanligt inom oljeindustrin att använda samma rörledningar för olika produkter, och det är därför viktigt att veta, när den nya produkten är framme vid kontrollstationen. För detta ändamål tillsätter man en liten del av en isotop främst i den nya sändning, som skall transporteras genom rörledningen, och geigermätaren ger signal, då oljan med det radioaktiva spårmedlet är

framme vid rörledningens ändpunkt. Det är på så sätt möjligt att lossa ett antal olika slag av produkter i deras respektive tankar utan att avbryta flödet. Metoden är på intet sätt farlig, enär de isotopkällor som vanligen användes övergår till stabila, icke-radioaktiva ämnen inom några timmar eller ett fåtal dagar. Inte ens isotoper med lång aktivitetstid skulle vara farliga, enär de kvantiteter som erfordras är så små, att det knappast skulle vara möjligt att upptäcka någon radioaktivitet efter det att spårmedlet hade blandats upp med innehållet i en lagringstank.

Spårmetoden är också till mycket stor hjälp vid lokalisering av brott på en rörledning. Även här tillsätter man en mindre kvantitet av en isotop till oljan, och om rörledningen är mycket lång låter man ett flygplan med mätinstrument flyga längs hela ledningen. På de ställen, där rörledningen har brustit, ja, även om det blott är en mindre läcka, läcker det radioaktiva preparatet ut och blir lätt upptäckt. Flygplanet landar och reparationsarbetet kan omedelbart sättas igång. Metoden är lika effektiv även då rörledningen är nedgrävd. Den kan naturligtvis även användas för att upptäcka läckor i vattenledningar. Man har uppgivit, att den amerikanska oljeindustrin har sparat omkring 210 miljoner dollar år 1957 genom en vidsträckt användning av stråltekniken.

Spårmetoden inom gummi- och verkstadsindustrin

Spårmetoden är likaledes ett viktigt medel inom den industriella forskningen. För att t. ex. fastställa slitningen på bildäck var det tidigare nödvändigt att köra dem på vägen eller på försöksbanor under tusentals mil. Numera tillsätter man ett radioaktivt ämne till gummit, och sedan är det möjligt att mäta strålningen från det gummi, som nötts av och ligger kvar på vägen. På så sätt kan livslängden hos en viss sorts gummi mycket snabbt fastställas. Inom gummiforskningen har radioaktivt kol nyligen tillförts gummit genom att låta gummiträden växa i en atmosfär, som innehåller radioaktiv koloxid. På sådant sätt märkt gummi användes sedan för att studera gummits egenskaper i olika industriella processer.

Bilindustrin och maskinverktygsindustrin använder sig också av denna princip. Kolvringar och skärverktyg görs radioaktiva, varefter de insättes i en motor resp. verktygsmaskin. Efter några sekunders gång, kan de metallpartiklar som avnötts genom friktionen upptäckas i smörjoljan eller i skärmaskinens vätska. I exemplet med förbränningsmotorn kan betydelsen av smörjoljans eller kolvringarnas kvalitet och förslitningen på så sätt studeras, och kostnaderna belöper sig endast till 5 procent av undersökningskostnaderna vid tidigare metoder. Beträffande verktygsförslitningen är det även möjligt att bestämmma fördelningen av partiklarna från verktyget till filspånen eller svarvspånen och detta belyser sättet på vilket slitningen tillgår.

Högre effektivitet inom stålindustrin

Med samma spårmetod har man inom stålindustrin kunnat erhålla värdefulla upplysningar om den smälta metallens flöde och om slaggbildningen. Det har rapporterats att ryssarna på detta sätt kunnat minska smälttiderna mellan 20 och 40 minuter, vilket medfört en kapacitetsökning av 5 till 10 procent. Genom att tillämpa dessa kunskaper i ett ryskt smältverk har det blivit möjligt att öka stålproduktionen med 75 ton om året och med en besparing av ungefär en miljon rubel. Vad beträffar masugnar är det av betydelse att känna till tjockleken av den eldfasta tegelstensbeklädnaden, vilken efter hand brinner bort. Om en svag strålkälla insättes i tegelbeklädnaden, kan man från masugnens utsida mäta nötningen i denna.

Isotoperna och automationen

Stråltekniken är också av betydelse inom automationen, där den ofta utgör en väsentlig del av kontrollsystemet. Ett typiskt exempel är den fortlöpande mätningen av materialtjockleken i valsat material såsom gummi och plast eller andra ämnen. Tjockleksmätaren består av en strålkälla, som är placerad under det valsade materialet just där det lämnar valsarna, och en detektor, som är placerad ovanför. Kontinuerlig registrering av tjockleken erhålles utan mekanisk kontakt. Ju tunnare tjockleken är, desto större är den mängd strålning, som når fram till detektorn. Impulserna kan överföras för helautomatisk och synnerligen exakt reglering av materialtjockleken.

På liknande sätt kan man också automatiskt kontrollera tjockleken på papperet i en pappersmaskin. När det gäller papper, är det viktigt att tjockleken är enhetlig bl. a. därför att en svag fläck kunde leda till att papperet brast i pressen och tidsförlusten i ett sådant fall är dyrbar. Den gamla metoden i pappersbruken var att skära ut små bitar ur papperet vid vissa intervaller, varefter man vägde och jämförde bitarna med varandra. Denna tidskrävande procedur kommer snart att höra till det förgångna. År 1957 hade man i USA beviljat licenser till 948 tjockleksmätare, och man har beräknat att i medeltal har varje licens inbesparat omkring 88.000 dollar.

Kontroll av cigarrettpaket medelst isotoper

Nivåer av material i ugnar och fartyg av olika slag kan också mätas och kontrolleras enligt samma princip. Enär isotoptekniken inte påverkas av temperatur, tryck eller det flytande ämnets natur, kan man nu mäta nivåer på platser, där det för några år sedan var omöjligt att göra detta. På samma sätt är det nu också möjligt att utföra en helautomatisk kontroll av snabbförpackningsmetoder. Det är bara att låta paketen passera en strålkälla. Om paketets innehåll är det rätta, kommer endast en liten mängd strålning att släppas genom till detektorn på den andra sidan, men om paketet endast är delvis fyllt, visar detektorn en högre avläsning, och en signal utlöses till en kontrollanordning, som stöter bort paketet. Denna tillämpning är vanlig inom tobaksindustrin, och vikten av nästan alla på marknaden förekommande cigarretter har kontrollerats på detta sätt. Användningen av den radioaktiva strålningen utgör inte någon som helst fara för rökaren, enär strålkällan befinner sig utanför cigarretten och aldrig kan varken tangera eller tränga in i den. Den strålnivå som erfordras är ävenledes så låg, att varken papperet eller tobaken kan bli radioaktiva. År 1957 hade redan 2.716 licenser av detta slag utfärdats för tobaksindustrin inom USA. Den genomsnittliga besparingen per licens har uppskattats till ungefär 20.000 dollar.

I kemiska fabriker, gjuterier och pappersindustrin övervakas och regleras blandningsförfaranden ofta medelst isotoper. Här använder man sig åter av spårisotoper i det man tillför en liten kvantitet av ett radioaktivt ämne till de flytande ämnen eller andra material som skall blandas. Så snart som blandningen blir homogen, ger geigermätaren ett konstant avläsningsvärde. Enär man nu kan exakt bestämma när blandningen är fullbordad, kan man spara mycket värdefull tid.

Inom textilindustrin, elektriska verkstadsindustrin och pappersindustrin använder man sig av radioisotoper för att jonisera luften och på så sätt minska de risker, som är förbundna med statisk elektricitet och bildandet av explosiva gasblandningar.

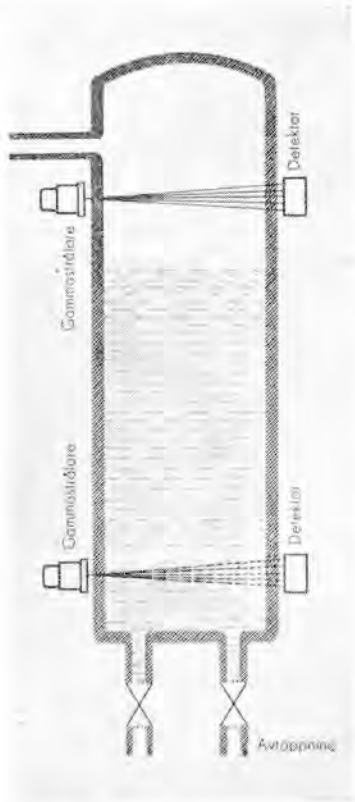

Exempel på användning av gammastrålar för kontroll av nivåer i en tank.
(Ur "Teknika" nr 5)

Strömlösa lampor

Alla de tillämpningsmöjligheter som hittills beskrivits är praktiska realiteter, som kan påträffas i hundratals företag. Om man försöker se framåt i tiden, finns det likväl många andra tekniska användningsområden, vilka för närvarande är mer eller mindre under utveckling. Två av dessa forskningslinjer är av särskilt intresse, nämligen den direkta användningen av strålningsenergin och bruket av starka strålkällor för bestrålning av olika slags materia.

Vid kärnklyvning i en reaktor uppstår värme, vilken vanligen användes för framställning av ånga, vilken i sin tur användes för drift av generatorer, som framställer elektrisk kraft. Nu har amerikanarna emellertid lyckats överföra den från isotoperna avgivna energin direkt i elektrisk energi, d. v. s. utan att gå vägen över ånga och elektriska generatorer, och man har utvecklat små miniatyrbatterier av lång livslängd för radiomottagare, hörapparater och ficklampor. Man har också konstruerat ett stort isotopbatteri vägande cirka två kilogram, vilket kan avge en svag elektrisk ström under en mycket lång tid. Det cirka 8 kilogram vägande batteri, som vanligen användes i en atlasraket, har en livslängd av 18 dagar, medan det nyssnämnda atombatteriet skulle kunna avge ström under åtskilliga månader. Det är vidare möjligt att med en isotop påverka fosforn i en fluorescent (självlysande) lampa. En strömlös lampa av detta slag har dag och natt under ett flertal år brunnit framför en tysk atomvetenskapsmans hus. Vid de amerikanska järnvägarna och i kustfarten har man sedan flera år på försök använt sådana lampor, men det vill synas som om den potentiella användningen inom överskådlig tid kommer att vara begränsad av kostnadsfaktorn.

Sterilisering och livsmedelskonservering genom bestrålning

Ett mycket lovande område är användningen av starka strålkällor för bestrålning av materia, men inte heller detta har ännu kommit över experimentstadiet. Syftet är att förändra ämnens egenskaper genom kraftig bestrålning. Den hittills enda större tillämpningen härav finns inom den amerikanska läkemedelsindustrin, där man medelst bestrålning steriliserar vissa preparat. En transportanordning för de färdiga och paketerade medikamenten genom en betongkammare, där de bestrålas. Strålkällorna är antingen radioisotoper såsom t. ex. kobolt-60 i stora mängder eller partikelaccelatorer, t. ex. en Van-de-Graff-maskin. Bestrålningen dödar alla mikroorganismer. Samma process använder man sig också av vid konservering av födoämnen, och Förenta Staternas armé har byggt en fabrik av denna typ för konservering av 1.000 ton i månaden. Ursprungligen var det avsett att driften skulle komma igång år 1959. Födoämnen som konserverats på detta sätt kan ofta lagras i normal rumstemperatur under månader. Fläsk som förvarats i en plastpåse var ännu efter 12 månader ätbart, men beträffande vissa födoämnen har det ännu inte varit möjligt att undvika vissa förändringar i lukt och smak.

Det bör kanske omnämnas att Förenta Staternas armés avsikt att låta på detta sätt konserverade födoämnen ingå i de ordinarie livsmedelsportionerna stött på motstånd från allmänhetens sida under de senaste månaderna. I Ryssland har bestrålad potatis funnits på marknaden under förra året, men stråldoserna har varit tämligen små, enär avsikten inte i första hand varit att konservera potatisen utan fastmera att förhindra groddbildningen. Men ändå har resultatet blivit, att potatisen verkat lika färsk efter åtta månader som den var då den var nyupptagen.

Nya och bättre plastmaterial

Det är på plastens område som massbestrålningen har sin kanske största framtid. Då vissa plastmaterial utsätts för joniserande strålning förbättras samtidigt både deras hårdhet och elasticitet, medan stål endast kan bli antingen hårdare eller mera elastiskt. Det är vidare möjligt att uppnå en betydligt högre mjukhetstemperatur hos plasten genom bestrålning, och det finns även ett mindre antal plasttyper, som inte kan tillverkas utan bestrålning. Bestrålad plast, även innefattande plaströr, finns redan i mindre kvantiteter på den amerikanska marknaden.

Liksom inom andra industrier ökar produktiviteten även inom plastindustrin genom bruket av stråltekniken. Vid tillverkning av skrymmande pressade produkter t. ex. är en långvarig avkylningsperiod vanligen nödvändig mellan tillverkningen av detaljer och följande sammansättning, men medelst bestrålning kan kylningstiden ofta minskas från dagar till några få minuter. Emellertid är de nödvändiga kraftiga strålkällorna och deras avskärningsanordningar ännu för kostbara för användning inom massproduktionen.

Förenkling av kemiska processer

Tillämpningen på det kemiska området är dock ingalunda begränsad till plasterna. Även här använder man spårmetoden i stor omfattning både inom forskningen och vid förbättringen av arbetsprocesserna, och på strålvetenskapen baserad mätteknik börjar användas för övervakningen av arbetsprocesserna. Men det är också den rena massbestrålningen, som håller på att utvecklas inom den kemiska industrin, där den också är känd under namnet "strålkemi" eller "het" kemi. Många kemikalier absorberar joniserande strålning och de därvid uppkommande jonerna och radikalerna sätter ofta igång kemiska reaktioner, som eljest inte skulle vara möjliga annat än vid mycket höga temperaturer eller genom användning av katalysatorer. På detta sätt har en hel rad produktionsprocesser såsom polymerisering, klorering, svavelklorering, oxidering och krackning av kolväten avsevärt förenklats. Forskning pågår ännu, och bestrålningskostnaderna är ännu för höga, men mycket troligt är, att man snart skall kunna använda sig av bestrålningsmetoder istället för den konventionella svavelprocessen vid vulkanisering av bildäck. Likaledes har problemet att använda sig av strålning vid krackning av olja, d.v.s. vid omformningen av oljan till bensin, i princip lösts, men även här är kostnaderna ännu för höga för kommersiell användning av den nya metoden.

(Forts. i nästa n:r)

Gustavsbergs Baptistförsamling 100 år

Gustavsbergs Baptistförsamling firade i september sitt 100-årsjubileum. Lördagen den 5 sept. förekom kransnedläggning på kyrkogården till minnet av de hädangångna pionjärerna. På kvällen samlades man till enskild högtid med thesupé, på söndagen var det Jubileumsgudstjänst i Kapellet kl. 11. Efter unison sång hälsade där pastor Sameland välkommen, varefter distriktets och samfundets representant Manne Lundgren talade. Fru Margit Lundgren medverkade med solosång och sångkören framträdde med flera sånger. Högtidspredikan hölls av pastor Harry Alphonce, vilket man bland ledamöterna lär ha satt särskilt värde på. Veteranerna hyllades, bl. a. Hulda Lindgren och Anna Andersson, som varit med i församlingen i 66 år. En hyllning gavs också åt sångarna, av vilka många deltagit i över 25 år. Under gudstjänsten medverkade vidare pastor Kjell Östby och församlingens vice ordf. Albert Rydberg.

Till middagens Jubileumsmöte hade ett stort antal inbjudna gäster sällat sig till skaran av bröder och systrar i Gustavsbergs gamla baptistförsamling. Vid det lysande korset i fonden spirade prunkande gladiolus och över detta en lövkrans och texten "100 år". Mötet inleddes med sång, vars kärna "det finns ej en jordisk släktskap, som knyter hjärta vid hjärta så fast... — vi har alla tillsammans en tro" föreföll väl vald efter 100 stormiga omvälvningsår i världen.

Pastor Sameland hälsade välkommen och gav några historiska fläktar ur den nyutkomna jubileumsboken, från starten 1860 och intill dagens jubileum.

Vi har med behållning tagit del av boken, som utgör ett litet kulturdokument, där mycket skulle vara av intresse för Gustavsbergaren. Vi hoppas att någon ger ett koncentrat till Julnumret. Där berättas bl. a. om den förste läsaren, Fredrik Pettersson, som kom till Gustavsberg 1856, den första dopförrättningen i april 1860, om störningar från obarkade sällar och annan förföljelse, om den första egna lokalens invigning 1906, och om konflikten med Odelberg 1921 — som bara den måtte ha stärkt gemenskapen. Redogörelse lämnas om pastorers, predikanters och medlemmars arbete genom åren. Protokollutdrag från 1872 och fram i tiden ger både roande och allvarliga bilder. Vi läser t. ex. om en insamling för reparation av Döva Johannas stuga 1883, att pojkarna har ofog med cigarrökning 1896, att sillsexan 1897 kostade 56 öre per deltagare, att pastor fick en kostym för 80:— som julgåva 1907 och att broder Sjöberg 1910 fick uppdraget att gå in på kontoret med en begäran att få litet uppsnyggat i kapellet. Det senare inte den lättaste uppgiften. Medarbetare, som tjänat församlingen får också tacksamma rader. Där återfinner vi många av våra bussiga arbetskamrater i fabrik och kommun. Vem känner inte Rosa Jansson, August Eriksson, Tyra Andersson, Birger Lindberg, Karl Ström, Einar Nyström — för att nu nämna några få namn som skymtar förbi i texten. — Jubileumsboken kostar 8 kr, och rekommenderas alltså.

Men tillbaka till mötet i Kapellet. Ref. fick en vision av "dalmålningar på rim", när den trygge, vackert vithårige Jakob Eriksson, f.d. distriktssekreterare, talade. Om den fina lokalen, yttrade han: "Tänk så vackert det blir, när Gud ger villiga händer uppmaning att rusta hans hus." — Efter sång av kören talade distriktsföreståndare Manne Lundgren, hälsande från missionens gemensamma fält. Förre gustavsbergspojken Bengt Säfström, som blev med vid 15 år, berättade om sin väg till den kristna gemenskapen. — Ett särskilt gott betyg ger ref. Olle och Ingeborg Gustavsson för deras medverkan med den fina sången. Söndagsskolans trogna lärare genom åren fick välförtjänta diplom. Där var Rosa Jansson (47 års tjänst), Karin Fredblad, Irma Pettersson, Iris Holm och Elsa Johansson.

Fru Margit Lundgren gav dem också ett tack från många barns mammor. Välgångsönskningar framfördes från många håll, bl. a. från fabriken genom Ruben Edqvist och från kommunen genom Harald Lindholm. Vidare från grannförsamlingar och andra samfund och från bröder och systrar i förskingringen. Från USA kom en hälsning till vilken bifogats en 50-dollarsedel, vilket blev en fin bottensats i dagens kollekt.

Det var varmt i lokalen — inte bara inombords — så det var uppfriskande och gott också att få avnjuta kaffe med hembakat i Missionskyrkans ungdomsvåning. Tack och god fortsättning!

G-g

Egentligen har jag inte tid

att skriva kåseri. Det här är en hektisk tid. TV-apparaten kör Olympiad hela den långa eftermiddag och fallfrukten står och doftar uppfordrande. Detta är den höst då vi trädgårdslösa utan samvetsbetänkligheter får skörda andras odlarmöda. Sommaräpplena dråsar ner över våta marker i takt med regnskurarna och trädgårdsmästarna river sitt hår. Och vi andra vi skyndar tacksamt till hjälp och räknar gratisskörden som ett skadestånd för en bortkommen sommar. För det var lite svårt att efter förra sommarens långa siesta av sol, bad och lättja åter vänja sig vid en svensk normalsommar. Ärligt skrivet så var det väl så att den t.o.m. slog rekord i väta.

Snudd på rekord

var det i Gustavsbergs blåbärsskogar och hallonsnår. Om detta näringsrika och glada faktum vill jag gärna författa ett hyllningskväde. Ingenting kan mera glädja ett husmorshjärta än matkällarens rader av flaskor och burkar. Jag skrev inte prydliga rader som brukligt är, med tanke på de att jag satte dit. Vem viskade om kantareller, klavs, klavs, inte såg jag några. Undrar om inte de sover över till ett solvänligare sommarår.

Vi ha dock njutit

sommarens begivenheter emellan regnskurarna och har bara att invänta vinterns mörker och för all del även dess glädjeämnen. Ungarna har slickat glass, dragit nitar och dansat i allt större ringar i Folkparken. Jag har aldrig haft någonting emot att hoppa med i de svängarna. Fast de sista åren har jag förståss undrat mycket över hur länge arrangörerna kan lyckas att skaffa lekledare. De uppträder sällan på denna arena mer än en gång. Om de inte är lokala krafter som måste offra sig. Nej, det är inte jag som brukar reta dom med sarkastiska inpass. Det är våra mindre vanefridstörare som får lekledare att kallsvettas och små barn att gråtande dra sig undan för att slicka sina sår och syna sina blåmärken. Har ni gått i ringen någon gång i Gustavsbergs Folkpark så vet ni fuller väl vad jag menar. Det är ett par sprakfåglar som anför en svans av medlöpare och lyckas i sitt uppsåt att sabotera nöjet för barn och ledare. Vi känner gossarna så väl. De har bedrivit denna sport ända från daghemsåren och till dessa dagar då de har kommit till en ålder då ingen kan inbillas att "små grodorna" hör till deras livsintressen.

Deras sätt på dansbanan får en att tro att de förväxlat den med en rugbyplan. Lekledarna ryter och de minsta får en förvirrande bild av det nöjsamma i nöjet.

Själv undrar jag,

inte stillsamt — det vore inte likt mig — utan med vanvettig nyfikenhet, hur länge de skall få lov att hålla på. Varför jag inte ingriper själv. Ingalunda, käre läsare, stundom inser också jag min begränsning. Jag skulle slätt ingenting kunna uträtta i sammanhanget. För övrigt såg jag en modig representant för barnavårdsnämnden, heder åt henne, försöka det omöjliga, att hejda fridstörarna, men det behövs hårdare tag mot gossar som är så invaggade i säkerhet av vår allmänna flathet. För det skall inte kallas snällhet det där vi har för oss, när vi låter bråkmakare gå hur långt som helst, trakassera de mindre och sätta onödiga fläckar på vårt samhällsrykte.

Om några år kommer deras, av oss tolererade ovana att föranleda ingripande av polis eller ordningsvakt. Vore det inte snällare att vi lärde dem redan nu att somligt inte går an. Att ju fler vi blir här i världen ju större hänsyn måste vi ta till vår omgivning.

Nu halkar jag raskt över

till en idé som jag fick från annat håll i byn. Jo visst, jag brukar få ett och annat infall alldeles själv. Men nu var det någon som efterlyste en opolitisk kvinnoorganisation. Det ligger någonting i det även om det verkar vara föreningar i massa. Men samhället växer och isoleringen kan bli betungande för hemmakvinnor. Frågan är bara vilken sorts förening som skulle kunna samla alla kategorier och åldrar. Vad tror ni? Jag tillhör gruppen — Vet inte. Och den gruppen bör man i dessa tider alls icke tillhöra.

Ty livet blir

allt mer komplicerat. Vi som inte har haft förmånen att genomgå enhetsskola känner att vi kommit på efterkälken. Jag kände det särskilt starkt inför skolans början i höst när jag stod och läste på anslagstavlan. Det gör jag annars gärna för den ger ett gott tvärsnitt av vad som rör sig i samhällslivet. Nu trängdes emellan en maning till religiös samling, filmer om sexiga hårdingar och Hjalmarssons himmelsfärd, en blygsam kungörelse med ett för den oinvigde besynnerligt innehåll. Klasserna 1a skulle till Ekedal och 1b skulle till Lugnet och siffror hit och dit skulle härsan och tvärsan. På mig verkade det frimureri och hemligheters hemligheter. Kära, söta, betänk vår bristfälliga bakgrund och gör det lättfattligare till nästa år. Då har jag inte bara allmänt utan rent personligt intresse av plakatet. Nu vill jag inte insinuera att huvudstaden har bättre idéer än vi utan istället peka på det trevliga sätt som vår egen lekskola kallar sina elever. De skickar inbjudan per post till dem och gissa vad det uppskattas. För tänk vad de åldrarna känner sig missgynnade av Kungliga Postverket. Och vilken lust det blir från början i ett företag som börjar med en vänlighet.

Från det ena

till det andra: Heter det Knuts hav, Knuts have eller något helt annat rent av, det tjusiga område som ligger öster om Kvarnsjön? Vi söker oss dit med familj och matsäck försedd, för att få perspektiv på den innevarande årstiden och vidsyn för ögon som lätt blir lite trötta på trånga horisonter. Utom den rena naturupplevelsen lärde vi känna en

Gemenskap

Brusande storstad
med ensamma människor i.
Glimmande lyktors kalla sken
mot regnblank asfalt.
Då slås ett fönster upp
och jag hör toner
från en cellokonsert.
Varma, flödande toner
som skänker gemenskap
med annan mening i.
Dock som främlingar
skall vi fortsätta vår färd
med en rest av känsla.

Solveig

Intervju med veteranförsäljare

Den 1:a september var det jämnt 50 år sedan vår handelsresande *Gustaf Rydell* började sin tjänst vid Gustavsberg. Han anlände per båt från Kalmar till Stockholm och tog därefter den snabbaste förbindelsen ut till porslinsfabriken, Gustavsbergsbåten. För vår medarbetare, Torsten Rolf, har han per band berättat litet om sin gärning i porslinets tjänst, från vilket vi saxat några glimtar.

Två stabila hamnkarlar visade Rydell en vacker septemberdag 1910 till den byggnad, där "herrarna" brukade tas emot. Det var Gamla kontoret, där han togs om hand av den stabila städerskan Anna, som anvisade det rum som iordningställts. På morgonen nästa dag anmälde han sig till Kassör Blomqvist, som förde honom till Packboden, där alla nykomna i branschen skulle "lära sig porslin". Tjänstgörande inspektionschefen Sörling satte in honom i arbetet och det blev att börja med att plocka fram porslin och packa det. Bland hans arbetskamrater var packarna Magnusson, Larsson och Jonsson och en pigg framtagare som hette Rolf. Det var ett tungt jobb, det fanns inte hissar o.d., utan man fick hämta godset uppe på lagret och bära ned det i en ficka som man hade framför arbetsförklädet. Efter 2 månaders rekryttjänstgöring i packboden kallades han till brukspatron, som meddelade att han avsåg att ge honom ett resandedistrikt för porslinsförsäljning ute i landet. Det blev det sydvästra distriktet, i första hand Göteborgsområdet, Värmland och Västergötland. På nyåret plockade man ihop sina prover. "Jag hade varit inköpare på en tidigare anställning, så helt främmande för jobbet var jag inte", säger herr Rydell. Den första plats han hamnade på var Mjölby, och Rydell tyckte han fick bra med order. Resan gick vidare, bl. a. till Göteborg, en av dåtidens bästa marknader. Där uppsökte han också den välkända firman Ferdinand Lundqvist och blev mycket väl mottagen av herr Erik — direktörstiteln fanns inte då, — som i sin tur visade honom till den som skötte orderna, fröken Andersson. Där blev det mycket bra order, så att t. o. m. brukspatron var tillfredsställd.

Gustaf Rydell fortsatte resorna fram till 1933, då han satte upp och fick föreстå det lilla försäljningskontoret på Regeringsgatan, som än i dag är i funktion. En och annan avstickare gjorde han till Göteborg, där vi hade en inarbetad marknad.

Kollektionerna av porslin var annorlunda då än nuförtiden. Folk skulle ha fina serviser och helst med guldkant. Det var 59-delars servis, alltså med terrin, och ofta också 72- och 84-delars. "Hagtorn" var en populär finservis, medan "Venus" fick representera vardagsservisen. Benporslinet hade ännu inte kommit igång i någon större utsträckning. Vid den tiden sattes också en stöt in för restaurant- och sjukhusporslin. Rydell var med och putsade en hel sön-

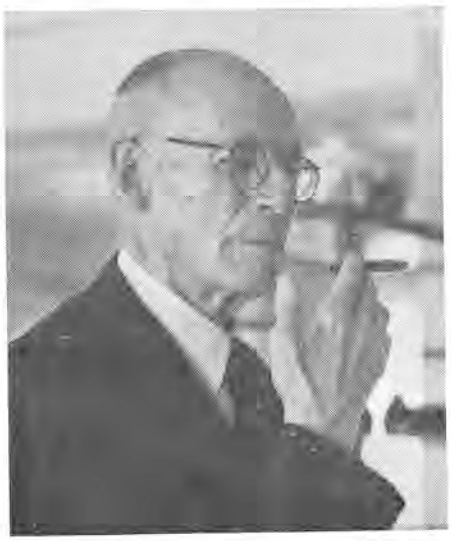

Gustaf Rydell.

dag en liten broschyr, som utsändes till samtliga sjukhus — och det var upptakten till en vidare marknad. Konstgodset, t. ex. parian och sgraffito, som tillverkats länge, började också först nu få en större efterfrågan.

En försäljare måste ha god kontakt med folket som producerar de varor han ska sälja, och Rydell minns att samarbetet var gott. Han framhåller från fabriken bl. a. verkmästare Lutteman och laboratoriechefen Larsson, den senare mycket skicklig i att klara de känsliga färgproblemen.

På en fråga om den gamle porslinsförsäljarens inställning till "plaståldern" hävdar han bestämt att porslinet aldrig kan trängas ut av plast eller något annat material. Lergodset har följt människan från begynnelsen och följt hennes kultur. Där kulturen varit hög, där har också porslinet varit av hög klass. Det är något av etisk fordran hos kulturmänniskor att uppleva och nyttja gott porslin. Plasten har sin plats — men knappast på detta område, annat än i massföreteelse. Själv dricker herr Rydell aldrig ur en plastkopp och nekar att äta på en plasttallrik. Se det var en riktig porslinsman!

art av denna sommars speciella flugigheter.

Det var en ovanligt solig sensommarsöndag med aningens ana av höst i färger och luft. Sommarljuden nådde oss, ungarna njöt tysta av matkorgens innehåll och bilden skämdes inte alls av att en ensam sportig herre balanserade på tuvorna vid andra kanten av träsket. Han gick fint in i omgivningen, hans ryggsäck verkade välfylld och hans rörelser uttryckte lugn och trivsel. Då sa en av gossarna: Farbrorn pratar med någon... Man hör bättre vid ringa ålder. Det finns övertoner här i livet som går oss medelålders förbi. Vi lyssnade alla. Oroade av det okändas mysterium lyssnade vi skarpt. Och tittade efter ett sällskap till den okände. Ingenting hade vi för det. Om en stund tröstade vi varandra med att det finns exklusiva människor som pratar med sig själva. Då kom en vindkåre över gräset och bar ljudet klarare fram till vår rastplats. Då brast vi i skratt, på en gång drabbade av sanningen. Den, som vi trodde, sanne naturälskaren bar en fullt påskruvad transistorradio i sin ryggsäck. Det var som man riktigt såg i sitt hjärta, hur skogsduvan rodnade av förargelse och hur räven log snett i skogsbrynet.

Edla-Sofia

Kvällen går trött och blind över bergen
bort mot väster de risiga träden skälver
allt förblindas och multnar och faller
så djupt i världen det höstar.
Men borta i andra vintergator
kanske en sommars källsprång susar
strör kanske en vår sina fågelskaror
som moln över jublande världar.

Ur "fåglar"
av *Bengt Anderberg*

Daghemsföreningen har utsett ny styrelse. Ordförande efter G. Dahlberg, som undanbett sig jobbet, blev Edla Arvidsson. Sekreterare är Yngve Nyström, kassör Gunnar Olofsson. I arbetsutskottet insattes därtill Ruben Edqvist. Daghemmet fick tillstånd att skaffa ett ordentligt kylskåp. Rörelsen är livlig, och föreståndarinnan Elsa Apelqvist söker en flicka som praktikant. I november ska föreningen ha en årsträff — fortsättning på årsmötet — i samband med föräldramöte och underhållning. Viss omarbetning av stadgarna har föreslagits, då de gamla i en del stycken äro inaktuella.

Biskopsvisitation förrättades den 1—4 sept. i Gustavsbergs och Ingarö församlingar av biskop Helge Ljungberg. Det började med sammanträde med kyrkoråden. På fredagen besökte biskopen med fru och värdfolk Gustavsbergs fabriker. Daghemmet, Ingarö ålderdomshem och inventering av Ingarö kyrka ingick i dagsprogrammet. Nästa dag var det Skolans tur, där biskopen talade till lärarna, varpå biskopen gästade kommunalhuset och Gustavsbergs ålderdomshem. Efter ett besök på kyrkogården inventerades Gustavsbergs kyrka. På söndagegn hölls visitationsstämma i kyrkan. Där fick kantor Borg ur biskopens hand mottaga Sveriges kyrkosångsförbunds förtjänstmedalj. Biskopens besök i Gustavsberg avslutades med kyrkkaffe tillsammans med församlingsborna. Både biskop och gustavsbergare gladde sig åt besöket.

Kooperativt DM i banskytte avgjordes på Kaknäs banor den 11 september. Gustavsberg fick i lag se sig slaget av KF. Individuellt fick man i regel nöja sig med 3—4 platsen i de olika klasserna, utom i klass 1, där Sven Fallstig vann med 141 poäng, vilket gav en silvermedalj. Guldmedaljen i veteranklassen gick till Nils G. Nilsson, KF, medan silvermedaljerna i klass 3 och 2 erövrades av resp. Lennart Ländin, Konsum och Edvin Rask, KF.

Vid Kooperativa RM i orientering på Sollerön den 14 augusti placerade sig bl a. Ivar Norin på 3:e plats i Klass A, Bertil Fall som 4:e i klass SB, Lennart Hagelin som 1:a, Harald Dahlgren 3:e och Birger Andersson som 5:e man i YO, Jan Dahlgren som 1:a och Ronny Hellberg som 4:e man i YJ, Folke Anevret som 1:a i klass ÄO. Två första och ett tredje lagpris hemfördes.

Diskussionscirkeln Forum, som bekant utgivare av denna tidskrift, har till ordförande utsett Fritz Berg och till ny ledamot av redaktionskommittén Sven Wahrenberg. Axel Öhlund har alltså överlämnat till ovannämnda ledamöter att få fart på verksamheten. Det planeras en diskussionsträff i höst, och tidningen hoppas man kunna få fortgå.

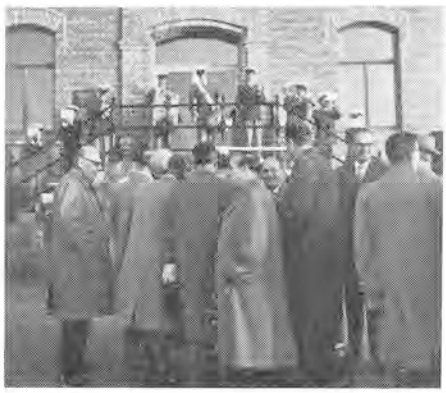

Hrr Teglund och Enhus hälsar med hjälp av blåsorkestern välkommen.

Röda mattan var utrullad torsdagen den 1. 9. då Gustavsbergs fabriker hade besök av affärscheferna från de 25 största konsumtionsföreningarna i landet. Dessa representerade en omsättning av 1,6 milliarder kronor.

Deltagarna anlände med båt till Gustavsberg och Gustavsbergs musikkår tog emot. Hjalmar Olson, Arthur Teglund, Hans Enhus och Arnold Erderyd hälsade gästerna välkomna till Gustavsberg, varefter museet visades. Kl. 19.00 samlades man på Strandvik där Arnold Erderyd visade konsumtions- och butiksförpackningar och hur man tänkt organisera punktvaruförsäljningen i hall- och snabbutiker. Arthur Teglund höll ett uppskattat föredrag om det kooperativa Gustavsberg och Hjalmar Olson gav en intressant redogörelse om bostaden.

Bilder: T.v. Biskop Ljungberg i samspråk med Birger Lindberg.

T.h. Johan Hellqvist berättar om gammalt porslin för Röda Mattans KF-folk.

Harry Pettersson visar en gammal gustavsbergspjäs för Gunnar Dahlander.

Höstens kvalitetskampanj i de kooperativa varuhusen går under namnet "Rikare Vardag".

Kampanjens syfte är att hjälpa konsumenterna att anskaffa de för deras behov och ekonomi riktigaste varorna på dagens förvirrade marknad, där så mycket användningsdyrt och användningsbilligt, så mycket stillöst och stilfullt bjuds ut sida vid sida.

Det är en mängd skilda avdelningar inom KF och lokala kooperativa organisationer som samarbetat för att organisera denna på bred front stora kampanj för rikare vardag. Kampanjen har lagts upp i intern samverkan mellan heminredningsexperter, arkitekter, K.F.:s provkök och Gustavsbergs fabriker. Det blir något av det allra bästa som kooperationen, och därmed marknaden i sin helhet kan bjuda i fråga om möbler, textilier och porslin.

Varorna har valts ut av ledande expertis, nämligen heminredningsexpert Thyra Nordström, arkitekt Sune Fromell, inredningsarkitekt N E Johansson, Gustavsbergs konstnärlige ledare, Arthur Hald, redaktör Birgitta Ek, redaktör Nils Thedin m. fl.

I samband med kampanjen har planerats en rad mötesarrangemang med filmer, föredrag etc. etc.

För Gustavsbergs vidkommande har många varuhus varit i kontakt med oss för att ordna specialarrangemang och skyltningar, PUB, Forum Uppsala, Forum Sundvall, Västerås, Örebro m. fl. har engagerat experter och material, och där kommer gravörer, målare och drejare att vara verksamma.

Vi kan livligt understryka direktör Harry Hjalmarssons introduktion till "Rikare Vardag", att det har ett ärende till -60-talets ungdom, och att "Rikare Vardag" blir 1960-talet, de nya hemmens decennium. Det kommer att demonstrera kvalitetslinjen i de kooperativa fabrikerna och presentera varuhusens strävanden att skapa en funktionell och trivsam hemmiljö. På detta sätt bli kampanjen "Rikare Vardag" också goodwillskapande och säljstimulerande.

Av Gustavsbergs-varorna har juryn plockat ut exempelvis Berså, Vardag, Spisa-Ribb, Terma, Cobolt och en del kaffegods i benporslin.

Förutom arrangemang i varuhus etc. kommer en bok om "Rikare Vardag" av Katja Walden att distribueras i varuhusen, och vi från Gustavsberg kommer med en rad annonser i dags- och veckopress, allt för att stödja varuhusens strävanden i goodwillskapande syften.

KF:s branschråd diskuterar varuvalet inför Rikare Vardags-kampanjen 1960.

Besökare vid fabriken dominerar i bilderna på detta uppslag, ithy att visningarna av tillverkningen, studium av våra samarbetsformer etc varit legio. Här nedan några snapshot av några enstaka grupper.

En flickgrupp från KF-skolan.

Fackföreningsfolk från Runöskolan.

Pensionärsföreningar från Stockholm gästar gärna Gustavsberg.

Dir. Hjalmarsson med fru och en mexikanska.

Man ska inte bara springa omkring

och söka fel överallt. Det blir för ensidigt. För trist. Man blir sur och grinig och till slut tål man inte ens att se sej själv i spegeln. Nej, ibland bör man göra tvärtom. Så blir det balans på det hela. Och inte är det så svårt att hitta sånt som är värt beröm heller. Ånej! Tänk bara på våra nyasfalterade vägar! Visserligen saknar dom trottoarer men lite reaktionsförmåga måste man ju ha, om nu bilarna skulle bli för närgångna. F. ö. är det bestämt att vi ska ha bilar så gott som allesammans om si så där tjugo år. Och hur håller inte farbror Skoglund på att trolla med våra gamla skräckhus? Vem skulle väl kunna tro att missionshuset skulle kunna förvandlas till det vi ser i dag? Och baptistkapellet? De samfund, som förvaltar och har sina sammankomster i dessa hus, har all anledning att känna sej glada och tacksamma över att deras offervilja och målmedvetenhet har gett ett sådant resultat.

Själv är jag intressent i musikpaviljongen

men att det skulle kunna bli en praktbyggnad av det huset är tyvärr en omöjlighet. Det vågar jag sätta min sista trumpet på. Nej, då ligger våra kära grannar pingstvännerna bättre till med sin hydda. Pingstvännerna trivs förresten så bra hos oss att dom t.o.m. går i bivack utanför våra fönster, vareviga eftersommar. En del olägenheter blir det förstås eftersom vår gång- och körväg fram till paviljongen blir helt avstängd. Vi får ta oss fram bland buskarna på ena sidan, och det går väl an så länge det är ljust — men i kolsvart mörker? Nå, några svårare olycksfall har ju inte inträffat. Bara några hudavskrapningar, en vrickning och en liten hjärnskakning. Hudavskrapningen och den lilla hjärnskakningen kom på min lott, men jag är också en riktig drullputt när det gäller att gå i oländig terräng. Därför höll jag mej också så nära tältet som möjligt och . . . glömde naturligtvis alldeles bort tältlinorna. — Aj som . . .! jag hejdade mej. Man ska inte svära! Men så tog jag ett steg till. Försiktigt, men inte tillräckligt . . . tjong! . . . huvudet slog i så det svartnade även på dess insida. När jag efter några minuter reste mej upp . . . ja . . . jag kunde inte låta bli att svära! — Aj som katten, sa ja, aj som katten! Tre gånger förresten. Det skämdes jag mycket för efteråt. För det ska alla veta, att något meningslösare och fulare än våra nutida urvattnade kraftuttryck, det finns inte. Nej, hellre lägger vi ner vår verksamhet under den tid som våra kära grannar gästar oss än att vi ska skämma ut oss med sådant tal, bara för att det kan bli litet småskador i mörkret. Så mycket hänsyn känner vi oss skyldiga att visa våra gäster. Kan man överhuvudtaget vara en riktigt funtad människa om man inte förstår att ta hänsyn till andra människors önskemål och verksamheter? Jag tror det inte!

Nej, man ska inte svära!

De finns ingen bild bakom en svordom i modernt språk. I gamla tider var det annorlunda. Då trodde människorna på tomtar och troll, på onda och goda andar, ja hela jorden både ovan och under var full med mystiska varelser som inte ansågs ha någon annan sysselsättning än att kämpa om herraväldet över människorna. Så blev det som det blev. Människorna kallade de onda varelserna vid namn och satte in dessa namn i sina böner om befrielse från olyckor och annat elände, eller bad man det onda om hjälp för att krossa någon fiende. Då försvor man sin själ åt den onde, vilket var ett mycket riskabelt företag. De kunde nämligen hitta på att hända att myndigheterna fick reda på förhållandet och då vart det inte nådigt för den människan. Nu ska jag inte ge några exempel på svordomar insatta i ett rätt och meningsfullt sammanhang. (Alltså meningsfullt för den tids människor jag syftar på.) Det överlåter jag åt intresserade läsare. Har man ett litet förråd av svordomar i sin vokabulär och en bråkdel av fantasi så ska det nog gå att, med hjälp av vad jag skrivit, få ihop riktigt saftiga och meningsfulla eder.

Endast det bästa

Dir. *Hjalmar Degerstedt*, som gjort en resa i England och Skottland, berättar att han en dag kom till York. På Peter gate nr 3 upptäckte han en affär, som annonserade att de endast förde varor från världens förnämsta företag på resp. områden. Och mycket riktigt — där fanns kaffegods från Gustavsberg!

Att människorna i gamla tider

var helt och fullt övertygade inte bara om existensen av det onda och goda, utan även om att det låg i människans förmåga att ta kontakt med detsamma för att avvärja eller framkalla olyckor, det kanske följande kan ge föreställning om. — År 1497 hemsöktes Berns omgivningar av ollonborrar. Biskop Benoit de Montferrand i Lausanne utfärdade, sedan han anropats av styrelsen i Bern, ett förvisningsbrev, som av en präst högtidligen upplästes på stadens kyrkogård och häri stod bl. a.: "I namn av min nådige herre och biskop i Lausanne och på grund av den lydnad I ären den heliga kyrkan skyldige, bjuder jag eder ollonborrar, alla i allmänhet och var och en i synnerhet, att vika från alla orter på vilka växer och uppspirar näring åt människor och boskap!" Brevet innehöll dessutom en kallelse till ollonborrarna att, om de ej gåve sig i väg på 6:te dagen kl. 1 e.m. inställa sig inför den nådige herrens av Lausanne domstol för att stånda till ansvar, och brevet upplästes dessutom i kyrkan från predikstolen, under det församlingen knäböjde, "bedjande trenne pater noster och trenne Ave Maria". Då ingen advokat ville åtaga sig ollonborrarnas sak, hittade den klyftige biskopen på att frambesvärja en för ett par år tidigare avliden illa känd advokat Perrodets skugga ur helvetet och ålägga honom att föra skadedjurens talan. Då denne dock ej hördes av, uttalade biskopen bannlysning i den heliga treenighetens namn "över eder förbannade ohyra, som kallas ollonborrar och ej ens kunna räknas till djuren"!

Nu ska inte vi moderna människor

förhäva oss och skaka på huvudet åt den tidens föreställningar. Våra egna föreställningar om mångt och mycket kanske inte blir så särskilt högt värderade heller om något hundratal år. "De gamle" försökte i alla fall att ingripa mot allt slags ohägn av vad slag det vara månde. Gör vi det? Naturligtvis ligger vi inte på latsidan, när det gäller att öka och använda våra vetenskapliga resurser och tekniker för att skapa en allt säkrare och bättre tillvaro, men det är inte det jag menar. Jag menar helt enkelt att vi isolerar som enskilda individer allt för mycket. Vi engagerar oss alldeles för litet i samhället som vi lever i. Vi sover, vi arbetar, vi äter. Vi säjer god dag och adjö, vi talar om för varandra att det regnar eller att det

Täcka Udden är namnet på den tvåvåningsvilla som ligger vid Farstavikens västra del på udden mot Farstabrosundet. Att villan nu omnämnes i Gustavsbergaren beror på att det i höst är 100 år sedan den anlades som bostad åt professor C. J. Rossander och hans maka född Godenius.

I anteckningar förda av prof. Rossander finner vi: "Villan började anläggas redan hösten 1860, men blev ej färdig för inflyttning förr än sommaren 1862. —"

För prof. R. som var en mycket intresserad odlare började emellertid en tydligen arbetsfylld tid med röjning och plantering av träd och buskar och perenna växter, som inköptes från plantskolor i Sverige, Danmark, Tyskland m. fl. länder. Man kan lägga märke till vetenskapsmannens noggrannhet i det omfattande register där varje planterat exemplar tydligen behandlades som en patient, där namnet fördes på latin jämte planteringsår och leverantör, samt följt av årliga måttuppgifter och iakttagelser i fråga om växternas förändring.

Få trädgårds- och parkanläggningar torde ha tillförts så mycket jord, plantor och omsorg som täcka Udden, säger innehavaren och klagar över att resultatet blivit så dåligt, vilket troligen beror på att berggrunden ligger för nära och att stora ekar och tallar täcker den goda jorden.

"Nykterhetsföreningar och politiska ungdomsföreningar bedriver hobbyverksamhet, snickrar modellflygplan, ordnar mästerskapstävlingar i allmän idrott och skidåkning, visar filmer och spelar revyer.

Detta är nödvändigt för att samla ungdomen, säger man. Säkerligen alldeles riktigt. Men varför skall en del ungdomar snickra modellflygplan i en SGU-avdelning, andra i en KFUM-organisation, varför skall SSU ha sina teateramatörer radikalt skilda från SLU-avdelningens amatörteatergrupp i samma kommun? Varför skall en ABF-kör stå och sjunga samma sånger som en KFUM-kör och varför skall arbetare, bönder, kontorister och kapitalister sitta och spela fiol var för sig, noga uppdelade i socialgrupper och politiska livsåskådningar? Det kan ingen vettig människa förklara. Men det finns något, som heter organisationsegoism . . .

Vill man spela fiol eller vill man spela amatörteater, måste det finnas möjligheter till detta utan att man behöver bli kristen, nykterist eller bondeförbundare. Så börjar ungdomen alltmer se på saken, och vi kan inte bestrida att den har rätt."

Tage Lindbom i Den nya fronten

inte regnar. Mer blir det inte. Den samhälls- och kulturdebatt, som förs i tidningar och radio, tränger inte ner till oss. Den går över våra huvud. Vi ids inte tänka efter om vi skulle kunna ha intresse av den. Alltså kan vi inte förnya vår syn på tillvaron. Och så visst och sant som att ett folk förr eller senare får de ledare som det förtjänar, så kan dessa ledare så småningom bli några slags överrobotar bland robotar. En skopa sand i ett sådant maskineri och det folkets saga är all. Tusen år efter står kanske ett par arkeologer tillhörande det Livshungriga Folket och betraktar ett lerskikt med tydliga spår av mänskliga hjärnvindlingar. "Konstigt" säjer den ene "dom vindlar ju inte. Dom är ju alldeles raka." "Ja" säjer den andre "det är resterna efter robotfolket. Folket som blev så förslöat att hjärnvindlingarna raknade." "Fy fan!" säjer den förste.

Fanfar

Fabrikens gamla murar duger bra som vindskydd för rastande soldyrkare.

Foto: H. Erret

I bokhyllan finns några gamla böcker, som jag sätter särskilt värde på. Det är inga skönheter, men innehållet desto finare. En handskriven receptbok från en flicka på Nya hushållsskolan i Stockholm 1892. Den andra är Gustafwa Björklunds "Kokbok för husmödrar" den tionde upplagan utkommen 1875. Den har troligen ägts av såväl flickan som hennes mamma. Då den troligen inte gick ut i samma hurtfriska takt som "Vår kokbok" (fjärde upplagan på nio år), så kan man räkna med att recepten går tillbaka en bra bit före de svåra hungeråren på 1860-talet.

Av äggantalet att döma kan de mäta sig med uttrycket "Man tager vad man haver, sa Kajsa Warg, tog tjugo ägg till en äggkaka." (1703—1769). Det kanske inte var så underligt att hon sade det för i den här boken anges 24 ägg-gulor och 18 vitor.

De ålderdomliga måtten skeppspund, lispund, skålpund, ort och korn hade säkerligen en erfarenhetsmässig betydelse för den tidens folk. Men ändock var det säkert inte något snabbgöra att laga mat på den tiden.

När man tittar i mängderna i gamla recept, skall man hålla i minnet att det gällde betydligt större hushåll på den tiden. Det var många barn och tjänsteandar och kringvandrande knallar och kanske då och då traktens kringvandrande "fattighjon" som skulle förplägas. Det var stora gästabud. Det var husmors plikt att kunna slakta, baka och brygga.

Att den boken inte är avsedd för kostföraktare framgår av matsedlarna i slutet, där 30 sidor fylles av smörgåsbord med 12—20 rätter, de jeuner dinatoire och middagar i stil med denna:

Äkta sköldpaddsoppa
Buljong med vermiceller
Färsk bruten hummer
Rostbiff med legymer
Helkokt färsk lax med fransysk sås och potatis garnerad med inbakt strömming.
Anka med oliver
Kokt Westphalsk skinka med fransyska ärter
Filéer på kyckling och kastaniepuré
Stuvade champinioner med förlorade ägg
Hjerp-pastej med tryffel
Ostron i skal
Rapphöns med sallat och parmesansufflét i snäckor
Gelé med vindruvor och russin och mandel, renetter, apelsiner, glace.
Bakelse

Att Gustav andre Adolf med tiden blev tämligen fet är inte underligt om den westphalska skinkan skulle åtföljas av så mycket annat.

Någon gång när bantningsdieten blir för svår tar jag fram dem, läser och förundras.

Många av recepten är barbariska. T. ex. "barderad karpun". "oxgommar med kramsfågel", "polska småfåglar" och "rökt vildsvinshuvud". I sanningens namn måste erkännas att jag endast sett de stora uppbökningarna runt bokarna på Söderåsen efter vildsvinen. Ho vet om de fåtaliga exemplaren inte strukit med de sista åren. Detsamma gör det för jag kan i alla fall inte tänka mig att trä en stör igenom ett vildsvinshuvud och röka det.

Det är tydligt att vår viltstam decimerats hårt. Hjortstek hör väl till sällsyntheterna. Brockfågel (ljungpipare och alvargremla) jagas inte mer. Storspoven är en så vacker och sällsynt gäst, att ingen näns väl skjuta den!

Hur många har sett en järpe. Inte en kalvjärpe utan en riktig?

Mot dessa läckerheter kontrastera skarpt pölsa och "tarfligare (= enklare) lungmos."

Sylta och safta berberis skulle vara roligt, men våga smaka den? Nej tack, den är dock giftig, men det visste man inte då. Inte heller att den är värdväxt för svartrosten, som angriper säden.

Visst vore det spännande med ene- och ingefärsdricka! Om det skulle ge vision av Valhall?

Kokboken från 1892 är inte så överdådig. Ägg-antalet på tårtorna ha krympt till 8—12 st. Vilket i och för sig inte är så oävet det heller. Utvecklingen går i alla fall mot stramare livsföring och det är ett sundhetstecken. Men när skall vi komma så långt att varje husmor kan beräkna att äggvitan t. ex. räcker till åt familjen i den kost vi lagar. Inte bara stirrar sig blind på kaloriernas vara eller inte vara. Det är långt dit.

Margareta

Prat om mat

Dolmedags

Det blir kyligt i luften. "Kåldolmar kan vi väl få", ber barnen, "men du vet mamma att riset skall vara utanför till tomatsåsen och den rivna osten inuti." säger pysen. "Det skall vara mer dolma än kål!" Det anser Husfar.

Ångkoka sommarkål med några korn salt på. Bara litet vatten i pannan så att spadet blir starkt att späda med. Blanda en rätt lös färs på 4 hg köttfärs, 2 dl. skorpsmulor, 1 dl. vatten, 1 dl. grädde tunn, 2 dl. riven mild ost och 1 ägg. Låt stå och svälla en liten stund och rör upp den igen. Salta, peppra och sätt till riven eller brynt lök alltefter smak. Bryn dolmorna i en panna, lägg dem tätt med halva tomater emellan i en gryta, låt puttra under lock en halvtimme eller tills spadet gått åt till spädningen. Tag upp dem, späd med 1/2 dl tunn grädde och red av. Plocka bort tomaterna. De som inte kokt sönder kan passeras ner i såsen. Servera helstekt lök eller svampstuvning till.

Svart trumpetsvamp

har det i år varit gott om. Ånga in den i en stekpanna. Sätt till smör och blanda med hälften till en tredjedel gul lök, som får fräsa med. Litet vitpeppar och salt tar fram smaken. Använd blandningen till att blanda i köttfärs eller red den litet till stuvning. Spadet efter den här blandningen är så gott till

svampsoppa. Som bas för andra svampsorter som man kanske inte får så mycket av.

Den här stuvningen passar utmärkt till parisare. Bred skolbrödskivor med margarin eller smör på ena sidan. Lägg den andra sidan i pannan och fräs. Vänd och lägg på köttfärs enl. ovanstående. Vänd igen. Häll trumpetsvampen över. Ev. helstekt stor lök, bönor och lingon till. Den skall komma knaprig och fin på varm tallrik. Kanske också en citronskiva till, som pricken över i, tronande överst.

Drömpannkaka

Ett ägg, en struken tsk. mjöl och två msk gräddmjölk per person. Vispa äggvitorna, sätt till äggulorna utrörda med grädde och mjölk, som fått stå 5 min att svälla. Grädda bara på ena sidan. Lägg upp dem efter avsvalning med mos av olika slag mellan varje bärslag malen eller rostad flisad mandel och socker. Sikta florsocker över den översta pannkakan. Serveras med grädde eller vaniljsås, men går bra utan. Ett glas vitt vin till säges vara gott (portvin) för dem som nyttja sådant.

Gammaldags äppelkaka

Rosta 1 hg. mandel. Riv 4 dl bröd, rosta det i stekpannan med 4 msk margarin rågade. Koka lösa äpplen 4—5 st. med 1 kaffekopp vatten under lock och 1 kaffekopp strösocker. Låt kallna. Lägg ett lager smulor, ett lager äppelmos. Tryck ner den hackade eller malda mandeln i äppelmoset. Lägg över ett nytt lager smulor. Sikta florsocker och kyl. Till detta vispad grädde eller vaniljsås. Variation på temat kan göras med flisad blockchoklad antingen i kakan eller grädden.

Svampsoppa

Koka en stark buljong på märgben och sätt till överbliven steksås om sådan finns, 4—5 msk stekt trumpetsvamp, fint hackad eller mald, red med en halv msk mjöl i litet grädde. Servera stekta brödtärningar till eller oststänger. Strö litet finskuren sallad i just före serveringen.

Oststänger

1 stats smördeg rullas till tunna stänger, penslas med uppvispat ägg, doppas i riven ost och gräddas vid 250° 6—8 min. Värmes något före serveringen.

Smördeg

2 hg. vetemjöl, 2 hg. margarin eller smör, 1/4—1/2 tsk ättiksprit, 5 msk vatten.

Hacka in smöret i mjölet i en skål. Tillsätt ättika och vatten. Arbeta raskt ihop degen och låt den vila över natten.

Kan göras bladig genom att vikas och kavlas med ytterst litet vetemjöl emellan i serviettvikningen.

Kort möte i USA

Jag har bläddrat i mina dagboksanteckningar från min USA-resa och bland folders och garantisedlar för plastartiklar hittade jag nedanstående noteringar:

Den 27. 10. I Columbus-Ohio gjorde vi ett besök i en jättestor lagercentral för skor, vilka fournerar skor till halva Amerika. Vi besökte även varuhuset Lazaruss och i deras porslinssortiment fann jag till min glädje vår "Karneval".

På kvällen blev den svenska gruppen inbjuden till Nation Waid, USA:s Folksam. Vi fick gå igenom deras hus och blev mäkta imponerade av de eleganta kontorslokalerna. På chefens kontor fann vi ett porträtt av f.d. KF-chefen Albin Johansson, vilken tycktes vara mycket populär.

Vi blev inbjudna till en utomordentligt fin middag, musik och sång och när det blev fråga om utbyte av presenter kom Gustavsbergs "Argenta" som vanligt till heders. För middagen var ingen bordsplacering angiven, utan ceremonimästaren utlyste i högtalaren att de svenska gästerna skulle försöka blanda sig med de amerikanska. Affärschefen Sven Svärd från Luleå och jag fick syn på två eleganta damer. Den ena bar namnet Andersson på sitt dräktslag vilket gjorde mig glad med tanke på konversationen. Men jag bedrog mig, miss Andersson var uramerikanska, men hennes man var av svensk härkomst. När vi pratat om ditt och datt beslöt jag mig för att göra lite propaganda för Gustavsberg, då min förtjusande bordsdam med förvåning och glädje talade om att hennes mans farmor var från Gustavsberg. Vi kom överens om att omgående efter middagen gå bort till mr Andersson som satt vid ett annat bord, för att tillsammans få en pratstund om Gustavsberg, men uppbrottet efter middagen kom så hastigt och i den allmänna villervallan kom vi tyvärr ifrån varandra och jag måste till slut ge upp sökandet efter mrs och mr Andersson från Colombus-Ohio.

Arnold Erderyd

Från fiskefronten

Två kilometer från Södertälje stad ligger Lina Tegelbruk. Bruket har under en längre tid arrenderat ett närliggande kilometerlångt fält som lertäkt. Efter hand som leran utschaktats har matjordsavtäckningen återfyllts. Bottnen av de gamla lergravarna användes i dag i huvudsak till bete. Fältet genomflytes av en mindre bäck, som rinner upp vid Malmsjön och flyter ut i Mälaren.

Gravarna kring bäckens mellersta del skola genom avledningar av bäckfåran utnyttjas som sträckdammar för gädda och gös.

Ett svårbemästrat problem för Hushållningssällskapet har varit att få fram erforderlig mängd ensomriga gädd- och gösungar. Vid senaste årsmötet med Stockholms läns Fiskevårdsförbund framlades detta förnämliga projekt. Men den stora frågan var som alltid — var få pengar? Hush.-sällskapet hade inga, Förbundet inga. En del föreningar lovade Förbundet räntefria lån på obestämd tid för att ge mera tyngd åt Sällskapets och Förbundets anslagsäskande hos berörda myndigheter. På så sätt erhöll förbundet en grundplåt på 18.000 kr. Sedermera har Fiskeristyrelsen tilldelat Hush.-sällskapet 50.000 kr., vilket täcker alla kostnader. Föreningarna behöver alltså ej satsa sina pengar, men de äro väl värda ett varmt tack för sin beredvillighet att hjälpa till, när så behövs.

Till yttermera visso har områdets ägare, Jägmästare Carlander, på grund av de olika klubbarnas intresse lämnat ett hyresfritt femårigt kontrakt. Vi ger honom en honnör för detta.

Arbetet med dammarna är nu i full gång. En bild från området kan tyvärr ej ge någon klar uppfattning om deras slutliga utseende. Bilden visar en del av området norr om bäcken. En påbörjad damm syns t. h. om telefonstolpen. Ytterligare en vall spåras något hitom. Sammanlagt kommer det att bli sex sträckdammar och en utfiskningsdamm.

UNGDOMENS SIDA

Unga Örnar

Gustavsbergsavdelningen startade verksamheten åter efter sommaruppehållet, lördagen den 17 september. Ett femtiotal pigga ungar hörsammade kallelsen. Den minsta, sjuåringen i kortbyxor och trekvartsstrumpor, den äldsta fjortonåringen i kavajkostym, alla lika pigga och entusiastiska för ett nytt verksamhetsår. Vi kommer även i den här omgången att köra hårt med grupparbete såsom, sy- och träslöjd, teckning, teater m.m., samt en särskild juniorgrupp för 7—8 åringar. En ny gruppledare, Bosse Svensson, duktig slöjdlärare, hälsades välkommen i gänget.

Vi hade den här första träffen ett digert program. Till att börja med lyssnade vi på June Miliander, en av våra duktiga ledarinnor, som under sommarferierna varit i England och studerat örnverksamheten där. June tog tidigt i våras kontakt med en örnfamilj däröver och efter midsommar for hon dit. Upplevelserna var många och minnesrika, bl. a. kom hon med på ett läger. En månad varade härligheten, och i bagaget på hemresan fanns det grammofonskivor och adresser för en internationell örnbrevklubb. Sparbanken hade lånat oss en kul film, som visade hur man genom idogt sparande så småningom kan bli ägare till ett eget hem. Vidare i dagordningen lyssnade vi till Marie Louises pianokonsert, varefter allsången och den goda saften med färska bullar smakade utmärkt.

Söndagen den 2 oktober arrangeras, för länets alla örnar, den traditionella skogsrundan i Gustavsbergsörnarnas regi. Skogsrundan är ingen tävling, de startande har bara att följa en snitzel som leder förbi ett antal kontroller där det gäller att klara av några enklare uppgifter och svara på en del frågor. Utmed banan finns också en brasa där man förtär medhavd matsäck och grillar en korv. Målet är förlagt till Ekvallen, där det serveras varm dryck och bullar. Riklig möjlighet till lekar finns också på planen. Till avslutning samlas alla örnar i Bergasalen där Melody Makers underhåller, farbror Gösta leder allsången, samt kommer där att ges en örnhälsning.

Conny

Gustavsberg går vidare

Gustavsbergs A-lag har nu endast några matcher kvar i Stockholmsserien klass 2 och har utsikter att avancera till klass 1. Sista hemmamatchen spelas mot Värmlandsföreningen den 19 oktober.

Saltsjöbadstävlingarna gick för 53:e gången den 4 sept. Tävlingarna hade även i år förlagts till Farstaborg. Här en bild från det spännande 800-metersloppet.

Förr och nu

Till flydda tider återgår, min tanke än så gärna. Mig vinkar från förflutna år, så mången vänlig stjärna . . .

Så börjar en av Runebergs dikter, och där skildras något som väl de flesta vuxna torde känna igen. Den gamla tiden på gott och ont får sitt oundvikliga romantiska skimmer över sig så snart ett visst perspektiv är uppnått.

De fasansfulla världskrigen med åtföljande epidemier hade många stora perioder av lyckosammare idyller. Vad som vunnits på gungorna riskerar dock alltid att förloras på karusellerna, för att något travestera en kändare sats. Glädjeyttringar var mera helhjärtade och spontanare förr, trots att murarna mellan klasserna då tedde sig så himmelshöga. En arbetare skulle också vara en arbetare enligt de lancerade begreppen, han skulle känna och tänka som en sådan. Enahanda var förhållandet med "bergaren", även han var mera tvingad in i en avskärmad livsstil. Dessa murar är väl i de flesta fall ersatta av prydligare ståltrådsstängsel som bättre medger den insyn som kan anses berättigad av händelseutvecklingarna.

Trots den omfattande hygieniska utvecklingen föreföll dock människorna att vara kärnfriskare förr. Mycket av detta kan dock bero på att operationer som utföres nu, ansågs lönlösa på den gamla goda tiden. Resurserna för sjukvård och vårdplatser var ju också så oändligt mycket mindre. På fabriken fanns t. ex. bara en plats för ett första förband. Det var i ett rum på kontoret där också de flesta kontorsgöromål skulle skötas. Att ingen besvärade, annat än i högsta nödfall, får väl anses förståeligt.

Men det ansågs inte heller riktigt och fint att klargöra verkliga förhållanden, hur nödvändigt det än måste ha varit ibland. Vi kanske kan sträcka på oss litet grand med de resultat som vunnits på olika områden. I jämförelse med de fantastiska farkoster som nu forcerar kosmos och som är konstruerade av människor av kött och blod, förefaller dock framstegen i samlevnadsproblemen löjeväckande små. Ett förhållande som til syvende og sidst borde ha varit det omvända.

Emson

Det är mycket besvärligare att vara en demokratisk medborgare än en "beskyddad" slav i en fåtalsstat. Men det är lyckligare.

Harald Elldin

På väg från jobbet

Tidvis är det ganska mycket gråsparvar som håller oss sällskap vid matborden i lunchrummet. Väl menande kamrater har vant dem vid ett, måhända för en gråsparv, överdådigt levnadssätt. I gengäld lämnar sparvarna mycket gärna sina visitkort på bord och stolar som tack för maten. Ett tack som inte helt uppskattas av den tjänstgörande personalen och kanske inte heller av den spisande. I varje fall blev fönstren nätade men till ringa nytta. Dörrarna måste ju hållas öppna under den varma årstiden! Efter att länge ha grubblat på problemet har jag kommit till den lösningen, att vi måste anställa en katt. Katten är ju det enda husdjur, som vi aldrig lyckats dressera till någon nyttig användning. Såvida man inte utnyttjar den som rått- och småfågeljägare, för rovdjur! . . . det är, vad katten är. Låt oss alltså anställa en katt!

Nu måste jag berätta en historia, som en av deltagarna i Sanitets Göteborgsresa berättade för mej, att deras göteborgske guide hade berättat för dem. Jag gör det för att ge ett exempel på hur lätt en historia, med ett visst syfte, kan förvandlas till detta syftes motsats. Förutsättningen är förstås, att det finns reflekterande åhörare, vilket man får hoppas fanns bland Göteborgsresenärerna, även om min sagesman inte hörde till dem. Nä, han tyckte nog att den var rolig på det sätt som guiden avsåg, för han lade upp ett sådant där hjärtligt "hä" a'la Egon Kjerrman, efter det att han berättat den för mej. — Jo, det var så . . . förresten guiden får själv berätta! — Vi får egentligen inte va politiska, sa guiden, när vi sköter vårt jobb, men den här historien är så jädrans bra, att ni måste höra den. Det var så att landshövdingens flicka en dag kom springande in på hans ämbetsrum och ropade: "Pappa, pappa! Våran katt har fått ungar, och dom ä socialdemokrater allesamman." — "Det var roligt", svarade pappa landshövdingen, och han bad henne sedan att komma igen nästa dag och säja samma sak för då var farbror Tage på besök, och han skulle bli så glad, så glad så. Det gjorde flickan. Nästa dag, när statsministern var hos landshövdingen, kom hon inspringande igen och ropade samma sak, men med den lilla förändringen att hon nu sa, att kattungarna var högermän. När den lätt skakade pappan frågade efter orsaken till partibytet, så svarade den lilla flickan: — "Jo, pappa, i dag har dom öppnat ögonen."

Ja, ja . . . kattungarna hade fått upp ögona, och naturligtvis såg de genast att det nuvarande samhället inte skulle låta dem spela ut hela kattregistret av vild hämningslöshet, när de blev starka nog för att själva ge sej ut på jakt efter föda.

Nu kanske någon tycker att min tolkning är mera elak än "rolig", och det må vara hänt. Men det var ju inte jag som lät katten spela huvudrollen i historien! Och nu skulle jag nog önska att någon Gustavsbergare, som gör samma resa, träffar samma guide och naturligtvis får höra samma historia, ber guiden, att byta ut kattungarna mot exempelvis hundvalpar. Hundar är kloka djur, nyttiga till litet av varje, och är beskattade precis som alla andra medborgare. Om dom är politiskt bildbara är mej obekant, men den detaljen grejar nog den spirituelle guiden. Med en hund som partikamrat kan man känna trygghet, det vet jag i alla fall. Därtill kommer att hunden har en mycket värdefull egenskap gemensam med vardagsmänniskorna, nämligen den att kunna skämmas! Och det kan förvisso inte en katt!

Gubben

Tack!

För all vänlig hågkomst på min 50-årsdag ber jag härmed få framföra mitt hjärtligaste tack.

Valfrid Holmberg

För all vänlig hågkomst och uppvaktning på min 50-årsdag ber jag härmed att få framföra mitt varma tack.

Irma Pettersson

Till fabriksledning, verkstadsklubben på BKF, grannar och vänner, riktar jag ett hjärtligt tack för vänlig uppvaktning på min 60-årsdag.

Erik Nilsson

Ett hjärtligt tack till fabriksledningen, arbetskamrater, släkt och vänner för uppvaktningen på min 50-årsdag.

Margit Österberg

För all vänlig hågkomst och till alla dem som uppvaktat mig på min 60-årsdag vill jag härmed framföra ett hjärtligt tack.

Ebba Karlsson

Ett hjärtligt tack för all vänlig uppvaktning på min 50-årsdag.

Anna Liljeqvist

Propagandatalare i politik
kom genom luft å vågor.
Talade varmt för sin vardagspublik
om våra skatter å plågor.
Soptippen kallas nu Jarlaplan
— helikoptern vid den är van,
med evigt glöd på sin hjässa.
Är detta värt en mässa?

Årsklassen 53 börjat sin gång
i läxans förlovade länder.
Småskolan är som ett solskensfång.
Kul att läsa bland fränder.
Åren de gå. Vi är i klass 6.
Mamma å pappa får brottas med läx.
Plugget blir svårt att smälta.
Skolan vi börjar att älta.

Dagarna börjar kortas en bit,
i stället blir nätterna långa.
Svalorna samlas i uppsamlingsheat,
sydvindar snart ska dem fånga.
Regnperioden är äntligen slut,
sol å blå himmel gör sin debut,
ger oss som gengäld trösten
den vår en del kallar hösten.

Riksmästerskapsorientering gav
riklig skörd för bedriften.
Snubblarna gick i stadigt trav
rakt på Solleröns skiften.
Resultaten i varje klass
talar om att formen är vass.
Risken är nu att dom toppas,
så rangplaceringen stoppas.

Enhetskolans enhetsbuss
för barnen på Ingarölandet,
slapp ej igenom tyrannernas sluss.
Besvärligt å långsamt man fann det.
Att Ingaröborna avstod sin chans
förvånar oss annars litet till mans.
De extraturn flott efterskänkte.
På barnen det sägs att dom tänkte.

Jämmerligt trist är kommunen
hos oss
— sovstad är rätta profilen,
säger — en insändare förståss,
tycker vi saknar stilen.
Parksoffor, träffar, blommor, musik
efterlyses för hemmapublik.
Något att stilla begrunda
i Kommunalhusets runda.

Spara är fackförenings paroll,
spara på pengar å papper,
spara på virke, spikar å kroll,
spara i alla etapper.
Sparas kan också på gräl å groll!
Spara på ilskan på alla håll.
Spara på kvirrförsöken
— spara dom för Lergöken.

Kafferasten har varit på tal
— där går dyra minuter.
Tidsanpassningen lär vara skral.
Det kan bli andra statuter.
Nog tror jag rasten betyder en del
för trivseln — å tar jag ej alldeles fel
så kan vi bli lika rika,
om bara vi får vårt fika.

I TV vi skådat Olympiska spel.
Av medaljer såg vi knappt röken.
Vid inmarschen gick vi osnyggt å fel.
Sen slogs vi mest ut vid försöken.
Vid varje seger där blåstes en låt
för ryssar å yankees, av nationell stål.
Chauvinismen fick åter sin gödning.
Fast kallas det också — förbrödning.

Vapen har godkänts för vår
kommun,
det länge man låtit begrunda.
Tronar på eldens röda lagun
ugnar av silver så runda.
De flesta gillar väl detta förslag,
några för ankarbilden är svag.
Dags att nu helt acceptera
vapnet — så vi slipper flera.

Atomaskans avfall föreslås
avsmält i rymden sprida.
Avsikten är, ja därmed förstås
att problemet är löst — såvida
aldrig det ej kommer åter med storm.
Ansvarstyngden på oss är enorm.
Argt slår jag näven i bordet:
Attentat är det rätta ordet!

Nyss "Röda mattan" rullades ut.
Nu ska vi tjäna varandra.
KF-folk ska lufta sitt krut,
så ingen har skäl att oss klandra.
På Vår Gård man planerna gjort.
Var ska vi börja, har någon sport.
Välkommen hit, vill jag svara.
Fanfartrumpeter är klara.

LERGÖKEN

Fritt Forum

Bussnonchalans

Det hände en regnig augustikväll, då skyfallet var mer intensivt än någonsin, att jag kom 20 min. för tidigt till bussen vid Borgmästargatan. Jag skyndade till väntsalen i hopp om att den skulle vara öppen, och minsann var den inte det! Väl inkommen slog emot mig en luft så tjock av tobaksrök, att man kunnat skära den med knivar. Jag upptäckte, att den kom från ett par lindrigt nyktra manspersoner, som underhöll de övriga på sitt speciella sätt och som synbarligen ej kunnat läsa de tre skyltarna om rökning förbjuden.

Av två onda ting valde jag efter en kort stund regnet utanför, där jag på trappan hade ett otillräckligt skydd men ändå något skydd.

Så kom bussen in och jag begav mig i språngmarsch över planen för att ej hamna sist i kön, dels för att få en sittplats dels för att ej bli dyblöt under väntan att få stiga in.

Nu frågar man sig:

1) Är det omöjligt att ordna två mindre väntsalar, så att rökarna kan få sitt begär stillat utan att göra det obehagligt för de icke rökande?

2) Har Björknäsbolaget ej råd att sätta upp ett enkelt tak över hållplatserna vid Borgmästargatan, utan passagerarna måste stå oskyddade i kö i vilket oväder det än är, medan föraren tar betalt?

Jämför man med Saltsjöbadens järnväg och dess fina stationer, känner man sig som bussresenär ovillkorligen litet nonchalant behandlad.

Argt fruntimmer

*

Fram för samhällstrivsel!

Vad har Gustavsberg att bjuda samhällsflanören? Ja inte är det mycket, vill hon eller han slå sig ned på en parksoffa för en stunds vilsam meditation eller varför inte för att bara få känna lite blomdoft och grönska, ja i såfall skall vederbörande hänvisas in till "klubben" och får där sällskap med en skränig grammofonplatta av någon "rockidol" från den "jukebox" som skall förgylla den vardagliga tristessen för oss gustavsbergare.

Men hrr kommunalmän, det är väl ej så här vi har tänkt oss folkhemmet? Kan inte kommunen anslå medel för att ge oss en parkanläggning som är lätt tillgänglig och där vi trivs. Det finns ju så mycket obrukat område utanför kommunalhuset! Låt göra det till ett allmännyttigt företag med kioskservering och musikestrad, låt sedan blåsorkestern (som bildades inom fackföreningen för flera år sedan) någon gång höra av sig. En sakkunnig trädgårdsmästare bör i ett dylikt projekt kunna få fram den yttre inramningen på ett effektfullt sätt och vi har en trivsam träffpunkt i samhället även om det skulle kosta några ören på kommunalskatten.

Flanören

*

I det annars vackra Lugnet-området hittar vi detta avskräckande exempel på förfulning — och bristande samarbete. Varför lade man inte ner telefonkabel under jord samtidigt med andra ledningar för ström, vatten och avlopp, frågar en insändare.

Inga soffliggare här!

91-årige Erik Bergvall får hjälp för att fullgöra sin röstplikt.

Den försynte chefen tassar fram till tredje extra vikarierande skrivbtirådet, petar henne försiktigt på axeln och säger:

— Förlåt, fröken Karlsson, jag skulle inte ha väckt er om det inte var viktigt. Ni är avskedad.

*

— Kan jag få någon garanti för att ni är absolut pålitlig?

— Javisst. Jag har varit anställd vid ett badhus i tio år och jag har aldrig tagit så mycket som ett bad.

*

Lärarinnan: — Nu ska vi gissa gåtor. Vem är det som har kam, men aldrig kammar sig?

Inget svar.

— Men kan verkligen ingen av er säga det?

Kalle, liten å fräknig, reser sig: — Det är jag, fröken!

*

En turistnyhet
har i sommar införts på Stadt. De gamla välkända skyltarna "Dam- och Herrtoilette" har nu utbytts mot "Dam- och Herralerten". Det har nämligen blivit allt vanligare att moderna turister efterfråga var alerten är belägen. Det låter ju också mycket trevligare att i förekommande fall meddela att den eller den är på alerten, påpekar herr källarmästare Johan Ernf. Pettersson för Grönköpings Veckoblad.

*

Lärarinnan berättade om den förlorade sonens återkomst och hurusom en äldre broder harmades över det festliga mottagandet.

— Och, sa lärarinnan, när den förlorade sonen återvände till fadershuset, var det idel glädje och gamman. Det var bara en som visade ett dystert ansikte. Kan någon i klassen säja vem det var?

Klassen tänker energiskt. Sen hörs en osäker röst:

— Var det inte den gödda kalven?

Höstmötet inom fabrikens *företagsnämnd* hade kombinerats med en studieutflykt till vårt företag i Oxelösund, AB Centrifugalrör.

På eftermiddagen fick nämnden tillfälle att bese det gigantiska järnverket.

Från *förslagsverksamheten* inrapporterades 60 förslag under året t. o. m. augusti. Premiesumman är 6665:—, varjämte företaget bidragit med omkostnaderna utöver den tillgängliga prissumman i Rikstävlingen. Pristagarna Näsén och Eriksson har just återkommit från sin studietripp i USA. — Förslagskommittén har besökt Karlholms bruk och sett på dess maskinella finesser och "elektriska" rapportsystem.

Skyddskommittén noterar 19 yrkesskador, 5 yrkessjukdomsfall och 3 färdolycksfall under 1:a halvåret, en liten ökning i jämförelse med 1959. På BKF och KPF har inga yrkesskador inträffat under 2:a kvartalet. Pannsvetsavdelningen har klarat sig utan yrkesskador under 2 års tid. För denna prestation rekommenderade företagsnämnden utanordnandet av en premie. — Betr. tillstånd till rökning på vissa områden inom fabriken, påtalades nödvändigheten av en justering av gällande bestämmelser. Man väntar sig att skyddsombuden ska medverka till att skapa respekt för reglerna om rökning. — En repetitionskurs för arbetsplatssamariter planeras under vintersäsongen.

Av *Samarbetskommittéernas* rapporter ser vi att man på HPF funderat på att tillhandahålla glace. Vidare har man tagit upp spörsmålet om färdiglagad mat .Dessutom har givetvis lämnats en hel del information om produktionen, t. ex. att HPF har god sysselsättning. Även på BKF har man varit inne på frågan om djupfryst mat. Och sysselsättningen är hög.

Sekr.

Trio som slutat jobbet

Tre trotjänarinnor på Dekoravdelningen har beslutat att lägga av jobbet vid fabriken. Det är Rosa Jansson och Greta Lorang, båda med 55 tjänsteår, och Elin Bonnevier.

Veteranerna avtackades vid en intern kaffefest på Strandvik den 16 september.

Förstärkning

I dagarna har ingenjör *Bengt Bram* flyttat över från Oxelösunds Centrifugalrör till Gustavsbergs Fabriker, i vars företagsnämnd han för övrigt invaldes vid nämndens besök vid dotterföretaget. Ingenjör Brams uppgift blir att bistå Tekniska avdelningen och i övrigt leda verksamheten på de allmänna fabriksavdelningarna.

Till ingenjör Brams efterträdare i Oxelösund hars utsetts ingenjör *Alf Öhman* från Västervik.

Vi hälsar de båda teknikerna närmare välkomna i Gustavsbergskretsen!

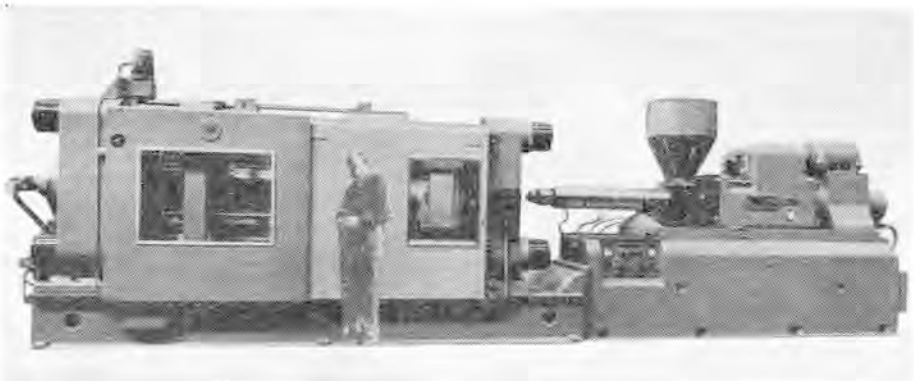

Så här ser den nya Krauss-Maffei-formspruta ut som Gustavsberg beställt och som beräknas stå driftklar nästa år. Monterad på plats kostar den c:a 750.000 kronor. Styckviktskapaciteten är maximum 4,5 kg. Den kan alltså producera rejäla detaljer.

Åter från USA

Den 15 september landade Åke Nässén och Erik Eriksson välbehållna på Bromma efter sin 14-dagars tripp till USA. Fast de inte haft en blund i ögonen på 28 timmar, kunde vi inte motstå frestelsen att göra en kort välkomstintervju. Med flyg och bil har de varit runt mellan New York, Detroit, Chicago, hela tiden ledsagad av en charmant värdinna, Anita Fahlnäs från Svenska Ambassaden. Från sina hektiska sightseeingdagar har de fört anteckningar, c:a 200—300 sidor tillsammans, med stoff till en reseberättelse, som skulle kunna fylla ett helt Gustavsbergsnummer. Nog får vi koncentrera oss till 3—4 sidor i Julnumret! De har besökt FN-palatset, där de träffat vår socialattché, ätit lyxlunch med en dollarprinsessa, gjort visit hos ambassadör Jarring, upplevt orkanen Donna, skådat isberg som vita fläckar på oceanen från 6000 m. höjd, upplevt luftgropar, blivit hedersmedlemmar i Rotary Club — och givetvis sett fabriker för tillverkning av bilar och badkar. På de senare såg de sitt eget förbättringsförslag genomfört i liknande konstruktion. På Clearings utställning fanns representanter från flera svenska industrier och där träffade man också en ingenjör som jobbat i Gustavsberg. På nöjessidan har de också sett en del exklusiva klubbar. Allt var fantastiskt — men det vackraste och lugnaste var hemfärden över svenskt landskap under en klarblå himmel.

Välkommen hem och på återhörande!

Dbg

— — — Så har man satt i gång det mest unika gamlingssystem som existerar i detta land. Var och en får hålla på så länge han vill...

Borde inte Gustavsbergsbolaget låta spela in en kortfilm och skicka landet runt till föreningar och hembygdsaftnar?

K. S—z i Hört i Radio i St.T.

Kommunalfullmäktige har haft sitt första sammanträde efter sommaren, onsdagen den 24 augusti, och från detta kan bland annat meddelas:

Trafiksäkerhetskommittén har påtalat vissa trafikfarligheter och olägenheter i Gustavsbergs samhälle. Det gällde bl. a. Villagatan där vägen från Hästhagen och kyrkogården möts, där kurvan ansågs vara farlig, speciellt vintertid. Vidare Mariagatan utanför nr 10 där en häck skymmer sikten mitt i kurvan. Vid infarten till Ekedalsskolan skymmer ett skjul sikten, varför kommittén föreslog att en trafikspegel sattes upp, då man ansåg detta bekvämare än att flytta skjulet. Vid infarten till Haga föreslogs att en skylt om farlig kurva skulle uppsättas. Kommunalnämnden hade tillstyrkt förslagen om förbättringar och tillagt att något borde göras i samband med överfarten av Ingarövägen vid Gula porten. Kommunalfullmäktige beslutade i enlighet med kommunalnämndens förslag.

I en inlaga hade påtalats att Thunollevägen i Lugnet var för smal. Då biltrafiken ökat avsevärt var det risk för gångtrafikanterna och barnen. Fullmäktige beslutade ett anslag på 2.300 kronor till breddning av vägen så att en gångbana bildades närmast husen.

Daghemsföreningen hade lämnat en redogörelse för sin verksamhet under år 1959—60. Av denna framgick att verksamheten givit ett underskott på 30.000 kronor. Man har nu beslutat höja avgifterna men såg sig nödsakad att begära ett tilläggsanslag på 15.000 kronor för att täcka underskottet. De övriga 15.000 beräknade man erhålla från Gustavsbergs fabriker. Fullmäktige anvisade 15.000 kronor ur anslaget för oförutsedda utgifter för täckande av underskottet under förutsättning att fabriken bidrog med lika mycket.

Grisslingebadet skulle få ett staket vid parkeringsplatsen till en kostnad av 1.570 kronor.

Fullmäktige beslöt en generell förbindelse att bidraga med 25 % av kostnaderna för yrkesutbildning av arbetslösa och partiellt arbetsföra. Överinseendet över verksamheten från kommunens sida uppdrogs åt socialnämnden.

Kommunalnämnd och skolstyrelse hade tillstyrkt att kommunen skulle bidraga till viss utökning av bussturerna på Ingarö, Aspvik och Norra Lagnö i samband med skolskjutsarna. Bussbolaget hade erbjudit att mot en ersättning av 18.000 sätta in bussar så att skolbarnen från dessa orter kunde åka buss. Frågan diskuterades livligt, varvid särskilt framhölls de olägenheter som skulle uppstå för skolbarnen med längre åk- och väntetider. Samtidigt skulle detta emellertid ge den övriga befolkningen flera förbindelser med Gustavsberg och Stockholm. Ärendet lämnades till skolstyrelsen för beslut. Skolstyrelsen har sedan funnit att anbudet från Björknäsbolaget inte kunde godtagas utan skolskjutserna har blivit vid det gamla.

Vatten- och avloppskommittén meddelade att Gustavsbergs Fabriker under hand lovat bidraga med 100.000 kronor till utredningar för vatten och avlopp inom kommunen. Fullmäktige beviljade ett anslag med samma belopp för ändamålet samt beslutade att tre representanter från fabriken skulle ingå i kommittén.

En ansökan från ett privatläroverk i Stockholm om anslag för elever från Gustavsberg avslogs.

Valdeltagandet var även i år mycket gott inom kommunen. 90 % av valmanskåren hade mött upp vid valurnorna. Man röstade enligt följande, poströsterna oräknade:
Högern 157, Centern 69, Folkpartiet 325, Socialdemokraterna 1888, Kommunisterna 233.

K. Kson

Skolnytt

Läsåret 1960/61 började programenligt den 24 augusti med planerings- och pedagogdagar för lärarna en vecka.

Första dagen tillbringades i Igelboda skola i Saltsjöbaden, där lektor Charles Hultman informellt och medryckande föreläste om matematikens terminologi och metodik och folkskolläraren Åke Isling preparerade litteraturstudiet och grammatikundervisningen på högstadiet.

Andra dagen ägnades åt hembygdsstudier i Värmdö, då lärarna under kyrkoherde Ahlbergs, kantor Nylovs och amanuens fil. lic. H. Ahnlunds inspirerande ciceronskap fick en grundlig kännedom om Värmdö kommun.

Tredje dagen var mellanstadiets och lågstadiets lärare på hemmaplan sysselsatta med planering av teckningsundervisningen under teckningskonsulent Varbys skickliga ledning, medan högstadiets lärare under förmiddagspasset i Saltsjöbaden av folkskolläraren Thorén från statens försöksskola i Linköping fick praktiska synpunkter på hur man kan lära elever att studera på egen hand och i grupp.

De övriga dagarna av planeringsveckan hölls ämnes- och klasskonferenser och onsdagen den 31/8 intogs skolan av 820 utvilade elever, som till synes tycktes glada över att få börja eller återgå till studierna.

Nyanställda lärare vid höstterminens början är:

Fil. mag. Kurt Söderlund, ordinarie adjunkt i modersmålet och engelska,

Fil. mag. Gunnel Jerlow, vakansvikarie på tjänsten i engelska, franska och tyska,

Kandidat Bertil Eriksson, vakansvikarie på tjänsten i matematik och fysik,

Folkskolläraren Vilhelm Samuelsson, ordinarie från 1 juli 1960,

Folkskollärarinnan Elisabeth Hosinsky, ordinarie från 1 juli 1960,

Skolkökslärarinnan Lisa Harding och folkskolläraren Göran Lundgren, vikarier höstterminen 1960.

Yrkesskolans ettåriga kontorskurs startade den 24 augusti. Som lärare har anställts civilekonom Klas Bragée.

Följande tider och lovdagar har fastställts läsåret 1960/61.

24/8—29/8	Lärarkårens planeringsvecka
31/8	upprop
17/10	lov
18/10	lov
21/11	lov
19/12	lov
20/12	terminsavslutning
9/1	vårterminen börjar
27/2—4/3	sportlov
30/3—5/4	påsklov
20/5	pingstlov
9/6	lov
10/6	läsåret avslutas
11/6	(vårterminens sista dag)
Höstterminen	119 dagar
Vårterminen	154 dagar
	Summa: 273 dagar

F. Berg

Konsumspalten

Försäljningskurvan har tendens uppåt. Försäljningen i juni månad gav ett kraftigt utslag med en ökning av 16,2 % till närmare 1.1 miljon. I juli då man trodde att köplusten skulle regna bort blev försäljningssumman närmare 1.25 miljoner, men stannade då i procent på 11.9. I augusti månad gick det varor genom våra butiker och bensin/service för närmare 1.1 miljon kronor. Ser vi på utvecklingen från årets början så är den god och försäljningen till årets slut torde överstiga 10 miljoner med några hundra tusenlappar.

Omsättningsskatten.

Den av vår förening inbetalda omsättningsskatten uppgår för tiden januari—augusti till c:a 268.000:— kronor. Men denna summa har vi inte helt behövt tagit ut av köparen/medlemmen. Ty det är nämligen så att den genomsnittliga höjningen för "oms" torde röra sig om c:a 56.000:— kronor lägre än det inbetalda beloppet. Det rör sig alltså om 7.000:— kronor per månad, som vi tack vare vår förenings ekonomi, rejäl storlek på butikerna etc. inte behövt taga ut. Men staten har givetvis fått sitt.

Utvecklingsfrågor.

Förslaget till utbyggnad av bensin/servicestationen är godkänt av vår byggnadsnämnd och kommer väl igång så snart som möjligt. Efter vissa omdisponeringar av det första förslaget till utbyggnad av butiken i Lugnet har vi nu förhoppningar om att spaden där snart skall få sättas i jorden. Centrumplaneringen tror vi snart skall vara så förberedd att den kan presenteras i ett större sammanhang inom den närmaste tiden.

Inköparens — försäljarens problem.

Förra sommaren hade Gösta Avernäs och hans medhjälpare stora bekymmer hur man skulle få fram tillräckligt med baddräkter, solklänningar etc. I år gick det också bra att sälja sådana artiklar på försommaren när solen sken och vattnet måste ransoneras. Men under andra perioden då man i stället för semester kallade ledigheten för "skurlov", då gällde det att kunna skaffa fram behovet av regnkläder, vilket inte alltid var så lätt. Hur det skall gå med skidorna och övrig vintersportutrustning, som köptes i sommar för leverans i höst återstår att se.

Inför studiesäsongen.

Studie- och upplysningsverksamheten inom vår rörelse har i nuvarande läge viktigare uppgifter än någonsin. De aktuella förändringarna i samhälle och näringsliv gör att kooperationen måste anpassa sitt arbetssätt efter den utveckling som sker.

Bland de studieämnen, som står på denna säsongs program är bl. a. en studiehandledning som fått namnet "Husesyn i Vifolka." I denna handledning tar kursförfattaren Lisa Pettersson dem som studerar med på "husesyn" i samhället, som det håller på att omformas och då främst kooperationens anpassningsproblem. En annan aktuell kurs är "Vi trivs i butiken." Dess syfte är att diskutera hur man skapar och underhåller god samhörighetskänsla mellan förtroendevalda, övriga medlemmar och anställda. Man kan säga att denna kurs är ett led i en "trivselkampanj", som skall genomföras med olika hjälpmedel. Utöver dessa ämnen finns det en stor provkarta att välja på. Det utgår ej några kursavgifter. Anmälan kan göras till vårt kontor eller föreståndarna i respektive butiker. Ni äro alla så välkomna.

G. M-n.

Den nya Konsumbutiken i Lagnö.

Nu sätter vi igång

De mörka kvällarna är här och det är hög tid på att återigen tända studielampan. I ABF:s program denna hösten tror vi att de flesta samhällsmedborgare skall kunna finna något som intresserar just honom eller henne.

En kurs som vi hoppas skall få stor tillslutning är "Det gäller våra barn." Den kursen vill stärka kontakten mellan föräldrar och lärare och lära dem känna varandras problem. Det är meningen att man i samtalsgrupper skall behandla frågor som rör barn och ungdom i hem och skola, i undervisning och uppfostran.

Som samtalsledare kommer magister Arne Jansson att fungera. För folk i fabrik och på kontor har kursen "Vad är MTM" ordnats. Med den snabba takt som rationaliseringen försiggår, bör varje anställd hålla sig underrättad i frågor som rör arbetslivet. Det nya hjälpmedlet vid metodstudier, arbetsberedning, verktygskonstruktion, ackordsättning m. m. "MTM", börjar alltmer att tillämpas inom svensk industri. Därför anser vi det angeläget att varje anställd skaffar sig kunskaper om MTM för att veta vad det gäller om och när systemet börjar praktiseras.

Ledare för denna kurs blir ing. Erik Mehlqvist.

Detta är nog de kurser vi anser mest angelägna, men kursprogrammet, som publiceras på annat ställe i tidningen, ger upplysning om att det finns mycket mer att välja på.

För den fysiska fostran fortsätter den manliga och kvinnliga gymnastikgruppen.

— Jag får be så mycket om ursäkt direktörn. Jag har inte vunnit högsta vinsten. Det var feltryck i tidningen.

Studieprogram 1960—1961

ABF:

ALLMÄNNA ÄMNEN

Det gäller våra barn.	Samtal i uppfostringsfrågor. Ledare: Magister Arne Jansson.
I all enkelhet.	Kurs i dukning m.m. för fest och vardag.
Fotokurs.	Ledare: Hilding Ohlson.
Min trädgård.	Ledare: Trädgårdsmästare Einar Cedergrund
Grannar i fjärran.	Om internationella samlevnadsproblem
Idékurs -60.	Diskussionsgrupp om begreppet "Frihet — Jämlikhet — Broderskap"
Vad är M. T. M.?	Ledare: Ingenjör Erik Mehlqvist
Medlem möter upp.	
Kurs i batik.	Att göra mönster på textilier. Ledare: Ulla Andersson.

SPRÅK:

"Turisttyska".	Ledare: Erwin Ludwig.
Engelska.	

Deltagaravgift för varje cirkel utgöres av Kr. 10:—

SÄNG OCH MUSIK

Gitarrspelning.	Ledare: Rune Svensson. Kursavgift: Kr. 25:—.
Blåsorkester.	
Stråkorkester.	
Mansköri.	

KONSUMGRUPPER:

Husesyn i Vifolka.	Kursen behandlar bl. a. samhällets strukturförändring.
Rikare vardag.	Hur göra hemmiljön lättskött och trivsam.
När vi köper kött.	
I all enkelhet.	
Fröken Fräsch.	En kurs för tonåringar om frisyr, skönhetsmedel och hygien.

MISSIONSFÖRSAMLINGENS STUDIEGRUPPER:

Nutidsorientering.	Livsåskådningsfrågor.
Vardagens värld.	Gemenskaps- och samlevnadsproblem
Mitt i nuet.	En studieplan för ungdomens nutidsorientering

Anmälningar om deltagande göres senast den 5 oktober till:

Bertil Peterson,	tel. 311 09.
Hilmer Sjöberg,	„ 302 68.
Gunnar Mattsson,	„ 303 11.
Otto Hägglund,	„ 307 37.

Från kommunen meddelas:

1960 års FOLK- och BOSTADSRÄKNING äger rum mellan den 2/10—8/10. Utdelade blanketter bör inlämnas före den 10 oktober till Kommunalkontoret eller Polisstationen, Roteombud eller Fabriksportarna.

Folkräkningen motsvarar sedvanlig mantalsskrivning, som alltså icke behöver göras i november.

Lär pojken eller flickan att själv hålla reda på tiden — ge Ert barn ett pålitligt Arsenal-ur! Det är nyttigt och roligt att äga en klocka.

ARSENAL

de stjärnurmakargaranterade, allriskförsäkrade uren: Arsenal Junior 85:-, Arsenal Dam 101:-.

Titta in idag till

THÖRNQVIST UR & OPTIK

Kommunalvägen 4, Tel. 309 90

Gustavsberg

STJÄRNURMAKARE

var på alerten

drick

CIRKELKAFFE

Födda

31/5 *Kjell-Gunnar*, s. t. Gunnar Norberg och h. h. Dagmar Anita f. Frilund.

25/6 *Åsa Charlotte*, d. t. Tore Ingvar Frank, och h. h. Siv Birgitta f. Ramsenius.

28/6 *En dotter* t. Harry Artur Svan och h. h. Stina Ingeborg f. Henriksson.

29/6 *Per Ronnie* s. t. Georg Emanuel Gaute och h. h. Febe Viola Margareta f. Conney.

6/7 *Birgitta Mona* d. t. Rune Harry Valentin Svensson och h. h. Anna Liisa f. Tolppanen.

15/7 *Susanne Irene* d. t. Erik Gunnar Johansson och h. h. Kelly Ingrid Maria f. Gahnström.

16/7 *Iréne Maria Cecilia* d. t. Jan Peter Wilhelm Pien och h. h. Irme Marion f. Borg.

22/7 *Doris Catharina* d. t. Luciano Benassi och h. h. Doris Margareta f. Wallin.

31/7 *Isabella Ines* d. t. Fernando Groselli och h. h. Santa f. Marian.

6/8 *Loredana Maria* d. t. Vittorio Jelmini och h. h. Regina f. Asiolo.

8/8 *Mats Lauri* s. t. Sven Ingemar Johansson och h. h. Sinikka Hillevi f. Lempiäinen.

15/8 *En dotter* t. Karl Johan Alfred Lindgren och h. h. Barbro Ingalill f. Blomström.

19/8 *En dotter* t. Karl Erik Bertil Hedberg och h. h. Anna-Liisa f. Borén.

19/8 *En son* t. Hans Oskar Hellqvist och h.h. Ella Berit Sibylla f. Adborn.

26/8 *En son* t. Nils Ove Kinell och h. h. Lilly Maria f. Johansson.

27/8 *En son* t. Erik Tage Nordin och h. h. Gundla Henrietta, f. Johansson.

29/8 *Anne Maria* d. t. Bengt Rune Douhan och h.h. Ingrid Marianne f. Löfdahl.

31/8 *En son* t. Gustaf Harry Andersson och h. h. Elna Sylvia f. Rodin.

3/9 *En dotter* t. Bengt Erik Johansson och h. h. Aino Inkeri f. Nisula.

8/9 *En son* t. Albert Anton Steinauer och h. h. Rosa f. Schneider.

Vigda

18/6 Bengt Olof Isaksson och Silva Roberta Lidbom.

2/7 Rolf Sven Olof Englund och Doris Ragnhild Lilian Isaksson.

7/8 Bo Göran Henning Lagergren och Monica Ingeborg Astrid Feldhof.

27/8 Lars Erik Sivring och Mary Kristina Johansson.

20/8 Lennart Bertil Andersson och Anna Birgitta Jansson.

11/9 Curt Artur Ek och Ingeborg Marianne Lundgren.

10/9 Olov Arthur Raymond Karlsson och Alice Marianne Svensson.

17/9 Bo Lennart Öhman och Karin Inga-Maj Halvardsson.

12/9 Donovon Edward Petrick och Giuliana Pugno.

Utflykt från vardagen

Man vaknar med en underlig känsla av spänning. Skall man med det handikap man numera har få känna den glädje och lycka som goda hjärtan och flitiga händer ha avsett för oss, som passerat livets middagshöjd. Förväntningarna finns och ögonen stråla glada och nyfikna på, vad denna alldeles särskilda dag skall komma att ge oss. För många av oss är det ju årets händelse. Att få komma bort från vardagens enahanda för några lyckliga timmar. Vi embarkera våra bussar under glam, glada hälsningar och skratt. Motorerna börja spinna och karavanen sätter i gång. Vi känner den där underbara samhörigheten och trivseln av att vara på väg mot samma mål, ett glädjens och tjusningens mål. Solen skulle ju egentligen ha fulländat tavlan men solen finns ju i alla fall i våra hjärtan och sinnen, trots molnslöjorna denna regnets sommar. Den färgskimrande inramningen av olikfärgade blommor till villorna vi åkte förbi stimulerar ytterligare våra skönhetslängtande ögon och sinnen. Det blir glimt efter glimt av nya vyer alltefter bussarna fortsätta framåt. Snart nå vi storstaden och spänningen stiger. Ett koncentrat av pulserande liv. "The struggle for life". Unga och gamla med nervös brådska. Skyltfönser med oanade härligheter, bussar och bilar signalerande på gatorna, stopp ibland och stor trängsel, men framåt är målet. Måsar skria över strömmen med oceangående turistångare i vila. En liten paus i seglingen över haven mot fjärran mål och horisonter. En sugande längtan känns i bröstet. Vadan och varthän? — En och annan staty från fornstora dar passeras och våra bussar forsätter förbi Opera, teatrar och biografer, affärspalats, parker och matserveringar och snart ha vi passerat storstaden, och litet mera lugn inträder. Vi är snart framme vid Lidingö kyrka, där våra bussar stanna. Där är fridfullt och vi går in i kyrkan för en stunds samling. Vår herde håller en kort betraktelse, som manar oss till frid. Vi känna sambandet mellan svunna generationer närvarande och kommande. Orgelmusik och psalmsång. Vi bese kyrkan och gamla gravar på kyrkogården, men vår tid måste räcka till flera sevärdheter, och vi ställa kosan till Millesgården.

Tyvärr fick vi ej tillfälle att njuta i full utsträckning av allt det sköna, som finns på en sådan plats, ty regnet började på allvar. Men den som hade lyckan att få se konsten inomhus hade säkert en högtidsstund. Då kände jag personligen vemodet att vara vingklippt. Men programmet sörjde både för att vi fick njuta andlig som lekamlig spis. Vi ställde nu kosan till Foresta, där vi gonade oss i flott miljö, drucko ljuvligt kaffe med tårta, njöto av en angenäm samvaro, bekantade oss djupare, lät skämtet och glädjen flöda, lyssnade på underbar sång av vår herde samt vacker musik av kantor. Så blev det dags att bryta upp. Vi gjorde rundtur på Gustav III:s och Bellmans Djurgården. Vår kyrkoherdefru guidade leende och förtjusande. Men regnet föll. Då jag skämtsamt yttrade: "Stockholm gråter, när vi kommer", fick jag till svar av en dam, "men det är glädjetårar"

Ja, tiden gick så fort i gemytets tecken och det blev dags att vända kylarna hemåt mot "vår lilla stad". Åskdunder ackompanjerade och blixtarna ljungade men vi var säkra i våra bussar, nöjda och tacksamma för en minnesrik dag, som sent skall glömmas.

Britta Sandell

Döda

24/7 Servitrisen Svea Maj-Britt Svensk, Björnskogsv. 8 a, *30 år.*

2/8 Porslinsform. Oscar Vilhelm Johansson, Mariag. 11, *60 år.*

25/8 Fabr.arb. Erik Teodor Eriksson, Villag. 10, *77 år.*

17/9 Fabr.arb. Albert Salomon Nelsson, Hästh.v. 10 a, *69 år.*

För allt deltagande och alla blommor vid min makes, Erik Eriksson, bortgång, ber jag att till Gustavsbergs Fabriker, arbetskamrater, Pensionärsföreningen, personal och pensionärer vid Ålderdomshemmet, Ingarö arbetarkommun, grannar, släkt och vänner få framföra mitt varmaste tack

Elvira Eriksson

Till Gustavsbergs Fabriker, arbetskamrater, Gustavsbergs kommun och barnavårdsnämnd samt till grannar och vänner ber jag att få framföra mitt varma tack för vänligt deltagande vid min makes, Oscar Johansson, bortgång och jordfästning.

Mildred Johansson

Ett nytt flaskskepp

har anlänt från Kapten Pettersson i USA och utlottas genom RÄDDA BARNENS lokalförening i Gustavsberg under oktober månad. Lottpriset är 1:—. Dragning sker 1. 11.

LASSO

Starka välskurna fritidsbyxor från SLITMAN i mörkt blå denim med gula effektsömmar, gulmetallnitar o. blixtlås-gylf.

Pojkstorlek C 179 **18:25**

Herrstorlek **19:75**

Ekiperingsartiklar

för hela familjen

i

Textil

Kembels

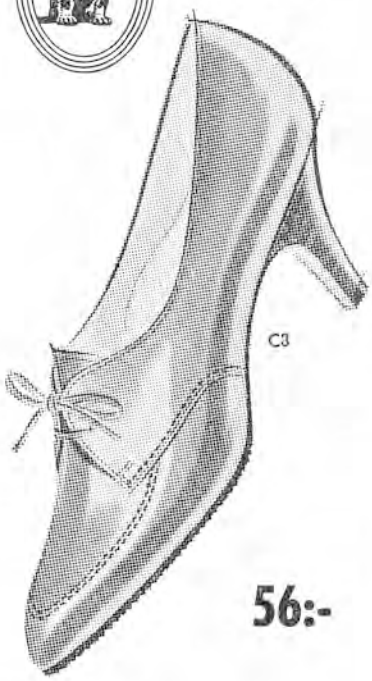

56:-

mod. 641

För den, som vill ha en verkligt bekväm men lätt och smakfull sko, är denna snörmodell med mjukt valvstöd idealisk. Den är av brun boxkalv, har smäcker läderklack och tunn gummisula.

Kembels

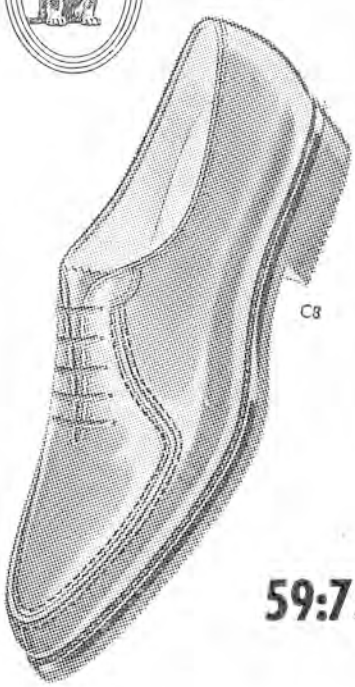

59:75

mod. 514

Denna eleganta höstsko passar den skomedvetne herrn. Materialet, naturell anilinsida — skinnet med den förnämt sportbetonade ytan. Skon är dessutom randsydd och har modern gummisula.

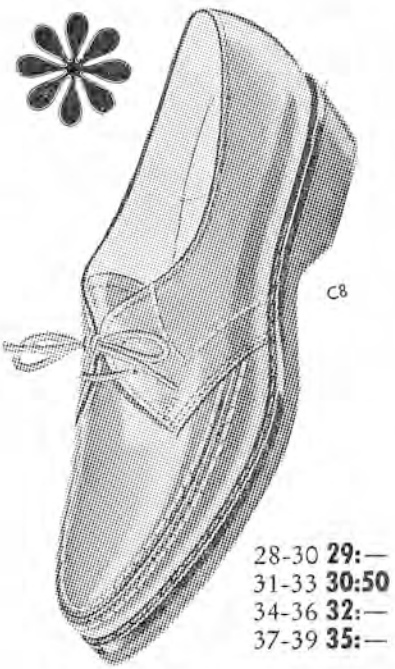

28-30 **29:—**
31-33 **30:50**
34-36 **32:—**
37-39 **35:—**

En klämmig höstsko för skolflickorna. I färgerna brunt eller gabardin och med cellgummisula.

Telax-säng

för endast

99:-

utan gavel **91:—**

Grälackerad med pölstöd i teak. I storl. 80x195 cm. Nr 481-80 P.

Soff- och matbord i olika utföranden.

Ett gott urval av kompletteringsmöbel.

El.-armaturer.

Plastmattor i nya mönster.

Titta in och se vad vi har.

Hjärtligt välkommen

Konsum

Gustavsberg

Beata
Charlotta
Amalia
Emma
Dora
Lisa Larsons boksynta ABC-flickor stöttar tryggt Edra böcker, men tål också att exponeras i frihet. Riktpris 25—35:—.
GUSTAVSBERG

Pris 1:—